

Щастя в тобі...

Антологія інклюзивних творів

Київ
Книжкова Феєрія
2019

УДК 82-34
Щ27

Автори антології:
Лелик М., Коназюк Г., Гой О.,
Охріменко Л., Арчер І., Варенко О.,
Глушко Л.

Щастя в тобі...: антологія інклюзивних творів
Щ27 / упоряд. Корсуненко К. Г. Київ: Книжкова
Феєрія, 2019. 112 с.

ISBN 978-877-855-644-1

Дехто з нас робить вигляд, що не помічає цих людей,
у декого, вони викликають співчуття. Ми майже щодня
зіштовхуємося з ними, але не знаємо, як себе поводити...

Ця книга — ключ до порозуміння та сприйняття.
Оповідання, що тут містяться, різні за сюжетами, але їх
об'єднує любов, сила духу та бажання жити щасливим,
повноцінним життям.

ISBN 978-877-855-644-1

© Корсуненко К. Г., упоряд., 2019
© Книжкова Феєрія, 2019

Зміст

Даруватиму тобі. Мар'яна Лелик	4
Крило янгола. Ганна Коназюк	22
Діти сонця. Ольга Гой	36
Заїда. Людмила Охріменко	46
Інклюзія. Ірина Арчер	78
Другий шанс. Ольга Варенко	84
Сходи. Людмила Глушко	96

Щастя в тобі ...

Даруватиму тобі...

Мар'яна Лелик

— До, Віро! — Надя різко піднялася з-за фортепіано. — До! До! А не мі-бемоль! Мені вже здається, що даремно я погодилася на цю авантюру! Ти ж робиш, що хочеш! У мене написано одне, а ти граєш інше, постійно щось змінюєш!

— Це моя мелодія! — Віра стріпнула волоссям і гордо розправила плечі.

— Так, твоя! Тому й грай сама! Для чого цей фарс — ти ж імпровізуєш на ходу! Як ми зіграємо вдвох із таким підходом? Я — не ти.

Віра знітилася, легко торкнулася нотних листків. Потім швидко згребла їх жужмом, кинула на підлогу, і хоч емоцій було через край, повільно піднялася й вийшла з кімнати.

Надія не наздоганяла. Притулившись чолом до шибки, беззвучно заридала... Скільки ще концертів у чотирьох руках має бути в її житті?..

...Андрій був старшим від Наді на кілька років. Вона лише вступила в консерваторію, коли він, третьокурсник, уже купався у славі. Посівши перше місце в міжнародному конкурсі віртуозів, хлопець прокинувся знаменитим. Викладачі ним пишалися, друзі захоплювалися.

Якось він помітив Надю на зведеній репетиції. Хлопець щодня ловив на собі закохані погляди багатьох красунь, але жодна струна в його серці не відзивалася, а тут... наче симфонія, вибух усіх барв і звуків!

Чекав її після репетиції:

— Привіт, — несподівано почула Надя.

Перед нею стояв Андрій — упевнений, талановитий, вродливий. У руці — троянда. «Коли ж він устиг — щойно за роялем сидів!?» — промайнула думка й розтанула в імлі.

Усміхнувся:

— Таких прекрасних очей я ще ніколи не бачив. Це тобі, — усміхнувся і простягнув троянду. — Ходімо чай пити, бо холодно ж як!

Вона погодилася. Бо холодно ж...

— Хочу, щоб ти грала зі мною на відкритті курсу, — одного разу урочисто заявив Андрій.

— Це неможливо! — Надя не на жарт злякалася. — Це неможливо, — повторила ще раз, але вже не так упевнено, бо щасливі Андрієві очі випромінювали якусь магічну силу, якій було підвладне все.

— Я написав музику для тебе! Для нас обох! Це буде диво! — І закружляв із нею просто посеред холу. — Гратимеш зі мною тільки ти!

У майстерності виконання Андрієві не було рівних, тому надзвичайно складний твір у чотири руки давався дівчині непросто.

— У нас вийде, — підбадьорював її хлопець. — Трохи зусиль, часу — і ми станемо суперзірками! Ще ж є кілька місяців на підготовку, встигнемо, довірся мені!

За жартами не помічав, як очі Наді стають усе сумнішими. Йому байдуже? Його не цікавить, що їй ще вчитися потрібно? Таких складних творів вона ні разу ще не виконувала! Це просто його забаганка! Хоча... для неї ж він писав музику. Для неї!

Час минав, вибору, здавалося, не було, і Надя повірила. Довірилася тій магічній силі. Змогла. Переборола страх. Переборола саму себе. Грала годинами, днями, ночами — до виснаження, до нестерпного болю в пальцях. До нестримної радості,

коли все вдавалося. Щоб не підвести, щоб довести!

Усі викладачі на репетиціях відзначали неабияку вправність Надії, а деякі навіть оцінювали її гру вище, ніж Андрієву...

Якось вони затрималися в конерваторії допізна.

— Довірся мені, — шепотів Андрій, обпалюючи цілунками вуста, стираючи з серця дівчини сумніви. — Ти віриш мені? Ти — Надія! А я даруватиму тобі віру... й любов...

...За тиждень до їхнього феєричного виступу Надя зрозуміла, що їй довірено безцінний скарб — вони стануть найкращими в світі батьками!

Андрій мовчав...

— Андрійку, я відчуваю, що все буде добре, повір мені, — тепер уже Надині очі випромінювали ту магічну силу, що не знає кордонів та обмежень, під впливом якої всі сумніви та страхи розсипаються, як зітлілі галузки. — Це ж твоя віра, моя надія і наша любов створили диво! Я даруватиму тобі кохання все життя!

Того вечора він не подзвонив і не побажав солодко-музичних снів, як зазвичай. Уперше за весь час. Того вечора вона не могла навіть сісти за інструмент, не знаходила собі місця. А наступного дня хлопець сказав, що гратиме сам, зовсім інший твір, бо хвилюється, що Надя його підведе, не зіграє досконало, що краще він на себе повністю покладатиметься, ніж слухатиме потім незадоволені відгуки фахівців і ховатиме від сорому очі, що...

Вона не дослухала, тільки побажала успіху, солодко-музичного успіху...

...Восени Надя народила дівчинку.

«Я даруватиму тобі всю любов, все своє серце, ріднесенька, — шепотіла молода матуся, прикладаючи немовля до грудей, — увесь світ даруватиму».

Із пологового Надю й Вірусю забирали Надині батьки. А ще одні бабуся й дідусь стояли неподалік, наче чекаючи когось іншого. Вони лише крадькома кидали спрагли погляди на Надю з таким рідним і водночас чужим рожевим згортчком...

Минули чотири довгих місяці. Майже весь цей час Віруня хворіла. Інколи Наді здавалося, що вона потрапила в нескінченно болючий і незнаний світ, із якого немає виходу. Проте...хвороба нарешті відступила. Дівчинка почала набирати вагу, а Надя навіть поспала кілька ночей. І саме тоді, коли, здавалося, все владналося, бабуся забила на сполох.

— Надю, Вірочка чомусь не слідкує за іграшкою! І дуже плаче, коли відслонити штори. Ти помічала?

Помічала...Але не дозволяла собі навіть думати про це. Все в них буде добре, усе в них буде як найкраще! А це минеться. Просто іграшку треба іншу купити, штори інші...

...«Я даруватиму тобі весь світ, усі розмаїті барви цього світу, моя пташечко, тільки нічого не бійся», — примовляла Надя шестимісячній Віруні під кабінетом лікаря після невтішного діагнозу. А вже собі, ковтаючи сльози, обіцяла, що ніхто й ніколи не образить її дівчинку.

І Віруня щасливо підросала. Вона любила какао й мамині тістечка, любила слухати музику й переповідати казки, змінюючи кінцівку на свій лад, любила співати й стрибати на батуті, тримаючись міцно за мамині руки.

Віра знала, що сусідська Улянка смішно морщить носика, а Юрко з п'ятого поверху малює чудові картини, що в нього розтріпаний чуб і зелені штани, завше замащені фарбою.

Віра бачила все, та... не очима. Якось так, як не вмів ніхто.

Коли бабуса брала внучку на прогулянку, Надя туго зав'язувала очі шарфом, щоб зрозуміти, навчитися відчувати те, що відчуває донька, «бачити» руками, ногами, вухами, усім тілом...

Надя часто ловила себе на думці, що дитяче щастя зовсім інше, ніж вона собі колись уявляла. Без яскравих іграшок, мультиків і барвистих суконь воно у Віруні було справжнім, невідкупним, щирим. І того щастя вистачало їм обом.

Дівчинка не ходила в садочок, а їздила з мамою в спеціальний центр. Хоча для неї він був садочком. І не був спеціальним — навіть тут Надя не дозволяла собі й іншим розвинути в дитини почуття «інакшості». Віруня бавилася там з дітками, обідала, спала, навчалася. А ввечері, коли потрапляла в рідні матусині обійми, була найщасливішою дівчинкою у світі.

Жодній людині, яка бачила Віру вперше, навіть думка не закрадалася про те, що дівчинка не бачить — так вільно вона почувалася серед інших, так природно поводитися. І тільки коли потрібно

було переміститися, дівчинка стихала, трохи схвилювано крутила голівкою, а за мить, відчувши у своїй руці теплі мамині чи бабусині пальці, знову всміхалася і щось щебетала.

Віра знала, що є кольори, вона їх уміла «чути»: біла мамина спідниця шурхотіла інакше, ніж темно-синя сукня, а жовті осінні кленові листки були теплішими, ніж зелені.

Ще дівчинка захоплювалася квітами. На дотик і запах могла відрізнити з десятків сортів троянд. Їхні оксамитові пелюстки манили її, ніби розповідаючи якусь таємницю.

Надя вчила Віру «бачити» інших, відчувати, що в них на серці, за тембром голосу розуміти, який у людини настрій.

— А знаєш, матусю, люди схожі на троянди. Є, наприклад, дуже витривалі. Вони, як чайні троянди, не лише сильні самі, а ще й іншим допомагають, простягають свої руки, щоб підтримати. Це наші бабуся й дідусь. І ти! Є люди, які потребують піклування. Як дядько Петро з п'ятого поверху чи Олина бабуся. Вони — мініатюрні троянди, або карликові. Їх можна висаджувати надворі, але коли настає зима, треба забирати додому, в тепло. Так і Оля з батьками забирають бабусю до себе на зиму. Хтось непримітний, а хтось хоче, щоб його побачили, визнали, тому виставляє колючки. Так роблять дикі ружі. Хтось довго живе, хтось швидко в'яне... А дітки всі, мов плетисті троянди, — чудові, запашні, радісні!

Надя дивувалася й раділа з таких розмов. Хоч вона вже кілька років давала уроки гри на форте-

піано, спілкувалася з дітьми різного віку, — ще не чула, щоб хтось так по-дорослому розважав про життя. У ці миті наче й не було на серці ні тягара, ні втоми. І співати хотілося голосно й радісно, щоб почули, щоб знали, яка в неї дитина! І хотілося подарувати цій дитині всі найпрекрасніші квіти!

Дівчинка щодня вчилася «бачити» цей світ. Вона любила його, підставляючи обличчя першим весняним променям, любила, загортаючись, наче в тонкий шаль, у вечірні пахощі матіюли. Найщасливішою була, коли слухала, як мама веде урок або коли дощ... Щойно перші краплі акордом опускалися на підвіконня, мама з донькою, притишені, загорнувшись разом у плед, відчиняли вікно, сідали на диван і слухали. Це були найкращі концерти в їхньому житті. Таких переливів звуків вони не чули на жодному концерті. Тільки дощ знав тональність їхніх сердець, лише він розумів, про що думається і мірється кожній у цю вечірню дивну пору.

А ще вони готували улюблені страви разом. Скільки разів Наді хотілося закричати й вихопити ножа з рук доньки, коли та різала картоплю чи огірок — але ні. Серце стискалося, а Надя йшла по антисептик... Так Віра навчилася готувати.

— Ти її у «спецназ» готуєш? — буркотів дідусь, утираючи внуччині сльози. — Тисячі дітей у десяти років навіть чаю не вміють заварити, а ти тут дитину салати примушуєш робити.

— Мама не примушує, — схлипувала Віра, — я сама хочу.

— Я її у життя готую, — тихо й спокійно відказувала Надя.

І тільки Богу одному було відомо, якими надлюдськими зусиллями і скількома місяцями заспокійливих таблеток давався їй той спокій.

Незважаючи на цілодобову зайнятість, написання статей у музичні журнали, репетиторство, жінка не пропускала жодної новини, що стосувалася лікування незрячих дітей.

Закордонні світила, вітчизняні експерти-офтальмологи, психологи, матусі на форумах, — Надя читала все, що стосувалося доньчиного діагнозу, — статті, дослідження, коментарі, ремарки — усе, намагаючись ухопитися хоч за одну рятівну ниточку.

— Є шанс, — аж скрикувала вона інколи, відриваючись від екрану монітора. — Є!

А через кілька днів, після знову безрезультатного обстеження, закривала обличчя руками й ридала. Беззвучно. Щоб уже за кілька хвилин радісно пригортати донечку, читати їй нову книжку чи ліпити із глини.

...Коли не стало дідуса, вони всі вчилися жити по-новому. І бабуся, і Надя, і Вірочка. Багато всього змінилося. Надя все частіше помічала сиві волосини у своїй зачісці. Вона працювала ще більше, спала ще менше. Інколи здавалося, що сил не залишалося взагалі. І думки не давали спокою...

Було дві речі, яких Надя боялася найбільше в житті. Перша — що вона казатиме, коли Віра почне розпитувати про батька. Друга — що робити, коли донька захоче грати на фортепіано. І як би не раділа тому, що за дванадцять років Віра жодного разу не піднімала цих тем, Надя знала, що це неминуче станеться.

Така дотепна, розумна дівчинка, з трьох років знаючи, що вона — Хмелевська Віра Андріївна, давно б мала до дрібниць вивідати всю інформацію про те, де її тато? Її цікавило, чи їхнє прізвище козацьке, чи вони нащадки Хмельницького, якого називали «хмелем», цікавило, як ім'я Віра перекладається різними мовами світу, все на світі цікавило... проте ні разу дівчинка не запитала маму, де її тато.

Щодня Надя підходила до фортепіано, відкривала кришку, ніжно торкалася клавіш. Інколи натискала одну й тримала, допоки та звучала, ніби боялася, що трапиться якась біда, якщо вона забере пальчик раніше, ніж звук розтане в повітрі. Чи просто рахувала клавіші, хоча достеменно знала їхню кількість. Бувало, Віра підходила до інструмента й прикладала вухо.

— Що там кажуть? — жартувала Надя, коли бачила таку незвичну доньчину поведінку.

— Кажуть, що все буде добре! — серйозно відповідала Віра, хоча була дуже веселої вдачі й жарти розуміла з півслова.

— Хочеш, гаму зіграємо? — щиро пропонувала Надя. — Спробуємо?

Вірочка заперечно хитала головою.

— Не хочеш?

— Хочу... тільки ще не час, — по-філософськи відказувала дівчинка. — Краще ввімкни мені звуки океану, будь ласка!

Інколи, коли Віра стояла біля інструмента, Надя підходила, брала її руки в свої і торкалася ними клавіш. Тоді Вірочка ображалася й плакала.

— Чому ти не хочеш спробувати? — допитувалася мама, — я допоможу тобі, в тебе вийде, я знаю це, я відчуваю!

— Потім, колись, — крізь сльози шепотіла Віра, — я ще не можу...

Якось Наді наснився сон...

... Вони з Вірою йдуть засніженим полем, навіть не йдуть, а летять — босим ногам зовсім не холодно, вони не торкаються землі. Звідкись долинає музика, кружляють сніжинки. Віра радісно вигукує: «Дивися, мамо, он мій рояль!». Посередині шляху — сцена, білий рояль, чути оплески. Віра в красивій сукні виходить на авансцену. Раптом зривається віхола. Вітер шматує ноти, кидає їх у снігову круговерть, а Віра...налякано роззирається... шукає когось...очима...

Надя прокинулася. Ніч була такою густою й важкою, аж бракувало повітря. Відчинила вікно. Заирнула до Віриної кімнати — доня сиділа на ліжку.

— Що трапилося, Вірсю, чому ти не спиш? — схвильовано кинулася до дитини.

— Усе добре, мамо! Мені такий сон гарний наснився, шкода, що я прокинулася... не додивилася!

Надя пригорнула дівчинку.

— Що ж там показували, безсоньку мій, у твоєму сні?

— Там я...бачила... — тихо почала дівчинка. — Ми з тобою опинилися на якомусь концерті, наче посеред поля. Стояв великий гарний рояль, було багато людей, вони всі...чекали на мене, а потім... я прокинулася.

Надя ніколи не вірила в забобони, та й сні їй рідко снилися. Але щоб отак їм одночасно наснилося щось схоже... І вона злякалася. З того часу ніколи не спонукала Віру до навчання музики, і навіть дуже раділа, коли донька по кілька днів не підходила до інструмента.

... Ще кілька років злетіли, як один день, — у клопотах і справах.

Надя помітила, що вже кілька тижнів Віра майже не сміється, стала тривожною, годинами розмовляє по телефону з подругами, хоч таке раніше рідко траплялося — дівчина завжди надавала перевагу прогулянкам із мамою, а тепер... Із бабусею про щось перешіптуються, а як Надя заходить у кімнату — відразу замовкають, мов води в рот понабирали.

— Може, ви мені скажете вже нарешті, що то за секреті від мами? — з нотками образи в голосі промовляла Надія, хоч знала: зараз вони обидві переконуватимуть, що вона вигадує на рівному місці проблеми, що їй потрібно трохи відпочити, бо через ту роботу Наді вже таємниці в рідній хаті ввижаються.

«Що ж... якби було щось серйозне, мама мені давно би сказала, — розраджувала себе Надя. — Мабуть, я справді перебільшую, перехідний вік у дитини просто».

Та субота нічим не відрізнялася від кількох сотень попередніх днів, але саме з неї почався новий відлік їхнього нового життя.

Надя готувала обід.

— Віро, допоможеш порізати овочі?

— Зараз, мамо, хвилинку!

Віра підійшла до фортепіано, торкнулася кришки. «Це вже ритуал», — усміхнулася Надя, заглянувши краєм ока до кімнати.

Дівчина сіла за інструмент. Глибоко вдихнула і...торкнулася клавіш. Несподівано з-під її пальців, як метелики, почали випурхувати звуки. Мелодія була простою, проте дуже чуттєвою. Віра грала. Обома руками. Не помиляючись. Так ніжно, що Надя на мить уявила себе на березі океану, де хвилі, накочуючись і зникаючи, залишали по собі лише солоний присмак на губах. Надя вже десь чула цей мотив, але де? Раптом вона мов прокинулася, важко опустилася на диван.

— Де ти...коли... — вона сама не розуміла, про що в цей момент хоче запитати доньку.

— Мамочко, вибач, пробач, — Віра відчула таку всеохопну тугу маминого серця, що відсмикнула руки від клавіатури, як від розпеченої. — Ти ж знаєш, у школі є заняття з музики...Я просто... хотіла тобі сюрприз зробити...тому вдома не грала... Валентина Григорівна запропонувала спробувати...і я...для тебе, матусю... — Вірин голос тремтів, вона так старанно підбирала слова, хоч їй здавалося, що вони тільки ще більше зранюють маму. — Тобі не сподобалося? Я ще мало вправлялася, знаю, лише кілька днів...але...ти засмутилася. Хочеш, я більше навіть не підходитиму до піаніно? Просто...хотіла, щоб ти почула, розумієш, я... воно наче саме... — Дівчина говорила й говорила,

зіщулившись на стільці, і їй здавалося, що стіни в кімнаті зсуваються до купи.

— Чому вчителька мені нічого не казала?

— Це мав бути сюрприз, я її дуже просила. Ти образилася? Пробач.

— Ні, не образилася, лиш трохи налякалася. Сама не знаю, чому. Може, через той сон...

Надія підвелася, підійшла до доньки й міцно-міцно обійняла. Гарячі сльози обпікали Вірині шию та плечі. Думки плуталися, картинки з минулого і майбутнього тісно перепліталися в Надиній уяві, вона не могла цього пояснити ні доньці, ні собі, але точно знала, що так, як було, вже не буде. Ніколи.

Віра грала. Щодня, по кілька годин. Відточувала техніку, вправлялася, забуваючи про їжу й сон. Здавалося, її музика має запах, колір і форму. Вчора вона пахла дощем, сьогодні — оксамитова, мов трояндові пелюстки.

Перший концерт Віра грала у своїй школі для дітей з вадами зору. Хвилювалася страшенно. Але мама була поруч. Коли почула гучні оплески, Віра так стиснула Надину руку, аж побіліли пальці.

— Сонечко, не хвилюйся так, тобі ще цими пальцями грати, а ти їх зламати вирішила, — прошепотіла ледь чутно Надя, притримуючись за одвірок, щоб самій не впасти. Щось їй сьогодні зовсім зле. Головне, щоб Віруня не здогадалася, бо хвилюватиметься ще більше.

— Отже, вперед! — І на сцену вийшли дві красиві молоді жінки у вечірніх сукнях. Уклонившись, Надя посадила Віру за фортепіано, ще мить постояла, торкнулася легко плеча доньки, і пішла за куліси.

Далі — як у кіно. Концерт пройшов блискуче. Батьки й учителі аплодували Вірі стоячи. Одразу після виступу до Наді підійшов директор.

— Те, що я почув сьогодні — феномен.

— Це не моя заслуга, — щиро відказала Надя, це Валентина Григорівна розгледіла Вірин талант. Дякуємо вам усім!

— Пані Надіє, чи ви б не були проти, щоб мої друзі-музиканти послухали Вірочку. Дуже хочеться, щоб така талановита дитина йшла далі.

— Це потрібно запитати у Віри.

«Концерти без нот» — так називалася серія виступів юної Віри Хмелевської у столичній філармонії.

В Інтернеті Віру «охрестили» «знахідкою», «шоком», «дивом», відео з її концертів набирали тисячі переглядів упродовж кількох годин.

— Де ви були до цього часу? — питали у Віри журналісти. — Плануєте підкорювати світові концерт-холи? У вас багато запрошень? Коли відбудеться наступний концерт?

— Чому ви тримали таку обдаровану дитину вдома, не виводили в світ, на сцену? — діставалося їй Наді. — Чи важко виховувати таку дитину? Чи...

Одного дня, не витримавши навали цих «делікатних» запитань, мама з донькою вирішили сховатися в маленькому затишному кафе. Надя дивилася на Віру, яка щось розповідала, і бачила перед собою вже не свою маленьку дів-

чинку, а красиву молоду жінку, натхненну, розумну, щасливу, з амбіціями і планами. Чи зможе вона втримати той запал, те щастя, що зараз наповнюють її серце. Слава ж, як сірник, — спалахне й згасне.

— ...А тоді вже гратиму другу частину. Що скажеш, мамо? Мам... — Віра поклала руки на стіл, шукаючи мамині.

— Я тут, доню, не хвилюйся, — Надя погладила Вірині долоні. — Звичайно, роби, як вважаєш за потрібне! Що ти думаєш про запрошення професора?

— А що думати?! Звичайно, треба їхати. Це ж Відень! Мрія!

— Віро, маю серйозну розмову... — Надя хвилювалася. — Ти думала колись, що буде, як ці концерти, конкурси, поїздки припиняться?

Віра всміхнулася.

— Думала. У нас стільки років не було ні концертів, ні поїздок. І що? Я ж та сама Віра, мамо! З концертами чи без — писатиму музику, бо це моє дихання, моє життя. Знаю, ти думаєш, чи дам я собі раду, коли вже нікому не буде цікаво, як вміє грати сліпа піаністка?

— Доню!

— Мамо, ти все життя вчила мене любити цей світ, довіряти людям, дарувати їм свою любов і радість, то невже ти думаєш, що я розучуся це робити через кілька років? Про це ж моя музика! Без тої любові, яку ти мені дарувала і даруєш, у мене б нічого не вийшло...Де вже та наша кава з тістечками?

...У Відні Віра справила на всіх неймовірне враження. Три концерти пройшли з аншлагами. До Наді підходили, дякували. Вірою захоплювалися. У телешоу на австрійському телебаченні Віра проговорилася, що талант у неї від мами-музикантки. І саме тоді ведучий припустив, що концерти мами з донькою мали б не неабиякий успіх, і стали б взірцем сімейної взаємоповаги й любові, цінностей, які так необхідні суспільству в будь-який час..

— То як, Віро, спитаємо маму?

Надя сиділа в залі, коли яскравий пучок світла вихопив її з-посеред усіх.

— Фрау Надіє, чи можемо ми сподіватися, що ви погодитеся подарувати нам спільний концерт із донькою?

Надя заперечно похитала головою. Їй хотілося пояснити, що вона — звичайна вчителька музики, а не піаніст-віртуоз, що в неї інші обов'язки й покликання, але прожектор так сильно бив у очі, що Наді трохи запаморочилося і вона підняла руку, щоб заступитися від світла. Гучні оплески й схвальні вигуки як грім пролунали в залі — її жест розцінили як згоду.

По приїзді багато всього змінилося. Стосунки між мамою й донькою, чого не було раніше, стали натягнутими, мов струна. Віра майже не робила перерв — днями писала музику для їхнього концерту. Все їй здавалося, що щось не так, вона виправляла, переписувала, поверталася до первісного варіанту, потім знову переписувала. Дівчина категорично відмовлялася від усіх інших пропозицій. Надя благала доньку відмовитися від цієї божевільної ідеї, але Віра навіть чути не хотіла.

— Мамо, ми ж пообіцяли, нас чекають, нам довірили таку важливу місію. Це ж не просто концерт — це

про нашу любов розповідь. І... я не можу від цього відмовитися, бо це й моя давня мрія — зіграти з тобою!

— Але я не зможу! — Надя ледь не плакала. — Я — не ти, я не маю часу вправлятися годинами.

— Тобі й не потрібно! Ти прекрасно граєш.

— Але чому зараз? Можемо перенести цей концерт на півроку, рік, тоді спокійно підготуємося, чому зараз, так швидко?

— Бо... — Віра обірвала пояснення на півслові.

— Що, поясни!?

— Бо... бо мене... тато попросив...

...У лікарні Надя провела два тижні. Мала час подумати. Про все. Мама розповіла їй, як до Віри в школу прийшла жінка, назвалася бабусею. Віру викликали з уроків, вони розмовляли добру годину. Пані Оксана сказала, що давно любить Вірочку, відколи та з'явилася на світ. Що вона справді її бабуса, а син її, Андрій, — тато Віри. Він хоче зустрітися з донькою, допомогти. Залишила телефон. Віра тоді сказала тій пані, що не потребує ніякої допомоги ні від неї, ні від будь-якого іншого, що, напевно, пані Оксана таки з кимось її переплутала, і попросила вчительку відвести її на уроки.

— А тепер, бабусю, ти маєш розповісти мені все...

— міцно стиснула бабусину руку внучка, коли поверталися додому. — Я вимагаю! Я й так занадто довго чекала на цю розповідь!

І бабуса розповіла все, що знала, без прикрас і обману. Але взяла з Віри обіцянку, що з мамою вона цю тему не підніматиме. А через місяць, сама не відаючи, чому, зателефонувала Андрієві. Вони зустрілися, поговорили. Він розпитував про Віру, яка вона, чим цікавиться. Пропонував на лікування за кордон повезти — заборонила. Питав, потупивши очі, про Надю. Розповідав, як життя його

зовсім не милувало. Про мамину хворобу розповів. Про те, що вона за всі ці роки так і не змогла собі пробачити, що так неправильно виховала сина...

Ну, а далі Надя все знає сама. Єдине, чого не знає — що це Андрій підійшов до вчительки музики й попросив звернути увагу на Вірочку, більше їй часу приділяти. Таки познайомився з донькою, часто приходив на її уроки. І це все з дозволу тещі. І це все поза спиною Наді.

— А що було робити, дитино, як ти б ніколи цього не дозволила?! А Вірочка аж ожила, саме тоді почала писати музику.

Виявилося також, що Андрій був на тому концерті в школі. І у Відні був. На всіх трьох. І у філармонії доньку підтримував. І всі знали! Крім неї! Крім Наді! І про концерт їхній, незіграний, доньці теж Андрій розповів.

За два тижні під крапельницями про все мала час подумати Надя. Про все...

Віра сиділа на дивані навпроти вікна. Вона відчувала, як легко опускаються на дерева сніжинки, як кружляють під тиху музику. Гавкав собака, сусід заводив машину. Ледь чутно скрипнули двері.

— Донечко... ти вибач... — Надя сіла біля доньки й обійняла. — Це твоя мелодія, квітко моя. Я розхвилювалася, бо нам через тиждень їхати. Ти вивчиш новий варіант, а я?

Віра засміялася:

— Мамо, ти неперевершена піаністка! Сама про це знаєш і всі знають!

— О, всі — це гучно сказано, — Надя й собі засміялася. — Василько мій знає, третьокласник. Ксеня й Іванка знають (до речі, хворіють, давно не приходили). Ну,

хто ще...Бабуся наша знає, доня моя знає. От тобі й усі.

— Тато знає, — ледве чутно й трохи з острахом прошепотіла Віра. — Мамо, не гнівайся, що ми з бабусею тобі нічого не казали...Вибач. Він буде на концерті. Це його я уві сні шукала. І знайшла. Ти не проти?

— Що було, те минуло, — чого мені на вас гніватися, роботи хіба більше нема — он партитуру нову потрібно буде вчити, — Надя скуйовдила Віроччі чубчик.

— Ма, припини!

— Як скажете, фрау Вірунья!

— Що? Як ти мене назвала? Зараз я тобі розповім, яка я Вірунья!

На веселі крики й регіт прибігла бабуся.

— Ви тут сваритеся чи миритеся, дівчата?

— Ми тут живемо, бабусю! Ходи-но до нас, ми тобі теж зачіску нову зробимо!

— Чи я розуму не маю, повисмикуєте моїх три пір'їнки, як я потім у люди вийду? — і бабуся швидко зачинила двері.

— Ну от, перукарі з нас кепські, клієнти розбігаються, — реготала Віра.

— Зате...музиканти з нас добрі, як гадаєш? То що ти придумала з нашим концертом у чотири руки? — віддихавшись, спитала Надя.

— Ще кілька штрихів — і готово!

— Повністю покладаюся на тебе! Ти відчуваєш клавіші краще, ніж будь-хто, кого я бачила. Змінюй, пиши, твори. Надіюся, до неділі ти все ж покажеш мені остаточний варіант, і ми хоча б раз зіграємо перед виходом на сцену. — Надя поцілувала доньку, а Вірі на мить здалося, що вона побачила...як заясніли мамині очі.

Крило янгола

Ганна Коназюк

Максим дивився у вікно так, як дивляться, аби розгледіти там щось раніше небачене, щось нове, непідвладне людському оку. Після морозної ночі скло було помальоване візерунками стилю бароко, один з яких чітко відображав крило янгола, що не могло не привернути увагу... Тридцятирічний чоловік зацікавлено роздивлявся кожен штрих, кожен кристалик, який завдяки магічній силі природи, утворював оригінальну картину невидимого майстра. Пригадалися події чотирирічної давнини...

...На кухонному столі лежать платіжки: за кабельне телебачення, за комунальні послуги з enim числом боргу, за електроенергію, за гаряче та холодне водопостачання, знову ж таки із заборгованістю... Ну і ще один папірець — попередження від Київенерго, в якому повідомлялося, що вразі не сплати коштів у повному обсязі, справу буде передано до суду. Раніше, кожен раз, повертаючись додому, Максим ніколи не оминав поштової скриньки. І хай би що там було — рекламні брошури чи безкоштовні газети, він все забирав, переглядав, перечитував і не стільки від цікавості, а з-за поваги до людей, які працювали над цією «макулатурою», він вважав своїм обов'язком приділити увагу кожному папірцеві... Та відколи залишився без роботи, його фінанси «наспівували романси...» і ця поштова скринька стала нестерпною, бо кожного місяця тримала в собі невтішні новини.

Максим за фахом був столяром і працював до недавня у приватній фірмі, яка займалася виготовленням та збутом меблів, але керівництво змінилося, внаслідок чого й колектив працівників зазнав змін — прийшли нові люди, попередні звільни-

лися за власним бажанням, декого, як от Максима, попросили піти з роботи теж «за власним бажанням», хоча він був майстром від Бога. Знову працевлаштуватись не виходило — знайти нову роботу виявилось не так легко. Хлопець намагався гнати від себе депресивні думки, які нагло лізли в голову, бо все ж, як не крути, був оптимістом.

У квартиру подзвонили. Максим відчинив двері і до кімнати зайшов його давній друг Андрій.

— Привіт, старий! Ну що ти тут, павутиною не обріс? — спробував жартувати товариш.

— Та як бачиш, павуки по мені поки не бігають. — злегка усміхнувся Максим і на молодому, гладенько вибритому обличчі, вмить утворились дві продгуваті ямки.

— Ну, і слава Богу! Моя Катруся печиво тобі передала — вчора цілий вечір пекла, а ми з малим слідом їли, тож вона в коробку відібрала, щоб для тебе залишилось — засміявся Андрій і по-господарськи, набравши в чайник води, натиснув кнопку кипіння. Друзі пили чай з печивом, провадили нейтральні розмови, оминаючи тему роботи... Раптом погляд Андрія привернув предмет, який стояв на підвіконнику — це дерев'яний янгол, завбільшки з велику долоню. Робота була надзвичайно красива — граційна фігурка в ошатному вбранні та з довгим волоссям, із широко розкритими крилами, на яких вирізьблено багато пір'їнок. Янгол був пошліфований, пофарбований у білий колір і покритий прозорим лаком, який ще можна відчути на запах. Одразу видно, що статуетка була дорогою, бо ручна робота завжди цінується високо. Андрій рвучко підхопився і за секунду вже тримав у руках янгола.

— Красива річ! Я б сказав, мегакрута! — з несподіваним захватом вигукнув молодий чоловік.

— Тож потрібно було чимось руки зайняти!.. — відповів Максим.

— Максе, потрібно із цим щось робити...

— Що ти маєш на увазі?

— А якщо ми фігурку виставимо на продаж? Ну, звичайно, коли тобі не шкода... — запропонував друг.

— Та яка шкода?.. Навпаки, я був би радий, аби комусь настільки сподобалась моя робота, що ладен платити за неї гроші. Але хто її купить?.. — мовив Максим.

— Ну чому ти не віриш у власний талант? Максе, я ж тобі завжди кажу правду. Цей янгол чудовий і я вже навіть маю ідею, щодо його продажу. — з інтригою в голосі відповів Андрій. — Пам'ятаєш, на розі вулиць Велика Васильківська й Івана Кудрі є сувенірна лавка? Так от! Директорка цієї крамниці у мене купує гуму на колеса для свого авто і колись ми обмінялися з нею візитівками!

— Андрію, ти дійсно віриш, що ця ідея матиме успіх?

— Гадаю, що варто спробувати. Під лежачий камінь вода не тече... Я сьогодні ж їй зателефоную, а янгола дозволь взяти «на оглядини». — бадьорим голосом ніби проспівав Андрій.

Далі утворився збій у чорній смузі Максима, бо від цієї задумки з продажем статуетки таки був толк — робота сподобалась директорці крамниці і внаслідок у Максима з'явився підробіток. Тепер він займався справою, яка приносила йому задоволення і сякий-такий прибуток, бо його дерев'яні фігурки користувались успіхом. Підвіконники,

полиці, кухонний і письмовий столи були закладені янголами білого, рожевого, блакитного та бежевого кольорів. І жодного однакового — кожен мав свої оригінальні риси. Здавалося, окрім витонченої форми, різних мініатюрних деталей, статуетки були наділені часточкою душі майстра...

Максим приблизно раз на місяць завозив свої роботи, акуратно завернуті в папір та розфасовані в ящички, у сувенірну лавку. Люди купували янгеліків на Дні народження, на святі іменини, на хрестини, але особливо користувалися попитом у Різдвяні свята. Андрій, маючи автомобіль, допомагав другові у перевезенні товару, бо ж доводилося везти чимало...

Якось зимового дня, а точніше, двадцять третього грудня, Максим вирішив прогулятися. Дякуючи комунальникам, тротуари були гарно вичищені від опадів і хлопець без обмежень міг пересуватися на своєму інвалідному візку, дихаючи свіжим морозним повітрям і насолоджуючись дрібненькими пластівцями снігу, які пролітали час від часу. Казково, немов у дитинстві, було на серці у парубка. «А чи не прогулятися мені до сувенірної лавки?» — подумав Максим, адже час у нього є і настрої відповідний. Разом з тим дізнається, щодо продажу робіт. Дужі руки, одягнені в чорні шкіряні рукавиці, неспішно крутили колеса візка, а на оксамитові вії, аби помилуватися вродливим обличчям, раз-по-раз сідали сніжинки, схожі на мініатюрні намистини. Максим розглядав будинки, білі зимові дерева, які ніби накинули на себе пухнату вуаль, усміхався до дітей, завжди щирих у своїй радості від зими та снігу.

Майже біля крамниці Максим побачив неабияку перепону на своєму шляху — прямисінько на пандусі

для заїзду стояло біле здоровило і дивилося на нього грецькими горіхами замість очей. Та основною деталлю, яка безсумнівно привертала увагу, була морквина-ніс. Ясна річ, це був сніговик. Він ніби кинув виклик Максу — «Ану ж бо, зможеш мене об'їхати?». Хлопець деякий час роздивлявся сніговика оком майстра, який вивчає рідкісну скульптуру і зрозумів, що автор тут не один — це колективна робота... Ще й на додачу, хтось не пошкодував свої маленькі червоні рукавички, які стирчали на довгих руках-палицях... Далі Максим став міркувати, як же подолати снігову перепону з морквиною замість носа і потрапити в крамницю. Він намагався оминати сніговика праворуч, та намарно, бо візок і близько не міг його об'їхати. Раптом двері лавки відчинилися і вибіг, здавалося, ще один сніговик — то була дівчина, одягнена в довгий білий пуховик із капюшоном. Вона вибачалася перед відвідувачем за незручність і намагалася відсунути білу статую подалі від пандуса, але сніжисько добряче встиг примерзнати до свого місця. Дівчина його незграбно штовхала, та пан «морквяний ніс» не здавався.

— Не намагайтеся... — не встиг завершити речення Максим, бо в цей час сніговик покотився трьома м'ячиками, а обабіч лежала велика морквина... Якусь долю часу була повна тиша, а потім хлопець мовив:

— Ех, шкода сніговика! Ось що означає «бути не в тому місці і не в той час»....

— Дійсно, шкода... — погодились дівчина. — Я, мабуть, схожа на якогось варвара, що нещадно нищить бідолаху... Ну, що ж? Ходімо в тепло. — сумно додала вона, запрошуючи гостя до крамниці. Максим відмітив, що раніше цієї дівчини тут не

зустрічав, певно новенька продавчиня. Дівчина, скидаючи верхній одяг, ще кілька раз попросила вибачення за незручності.

— Та годі вам вибачатися! — відповів Макс, із неприхованою цікавістю розглядаючи дівчину. На вигляд їй було років двадцять-двадцять п'ять, блондинка, яка окрім довгого, платинового, спіралеподібного волосся, мала світлі брови і вії, прозоро-блакитні очі і, від недавнього перебуванні на морозі, виразний рум'янець на обличчі — словом, дівча-янголя з полотна Гапчинської. І ще одна цікавинка — до білого светрика, вив'язаного грубим плетінням був причеплений бейджик із надписом: «продавець-консультант Ангеліна»... Від побаченої картини Максим розплився в теплій усмішці. Дівчина почала пропонувати «покупцеві» товар та підхвалювати його — вона поминула ряд з м'якими іграшками ручної роботи, шкатулки з петриківським розписом і, дійшовши до полиці з дерев'яними іграшками, обрала блакитного янгола, який в руках тримає зірку.

— Ось дивіться! Він прекрасний!.. Неперевершений подарунок для будь-якої нагоди! — бадьорим голосом промовила дівчина.

— Вам подобається?

— Дуже! Але чому ви якось так дивно усміхаєтеся? — ніяковіючи, з подивом запитала продавець-консультант у так званого покупця, який ледь стримував себе, щоб не вибухнути від сміху.

— Все через те, шановна панянько, що я зараз бачу казкову картину! Просто якусь нереальну!.. Чесно кажучи, думав таке трапляється лише в деяких книгах і кіно, бо все занадто не правдоподібно... Дівчина з янгольською зовнішністю пропонує мені

купити мого ж янгола і на додачу її зовуть Ангеліною, ну просто якийсь дивовижний збіг! — далі Максим не витримує і заходиться таким гучним сміхом, як ніби хтось висипав квасолу в металеве відро — Та у вас і крила на плечах прокльовуються! — і вказав на три пір'їни, що стирчали на рукаві в'язаної кофтинки.

— Ой, це мабуть з пуховика!.. — зашарівшись, мовила Ангеліна.

— З пуховика... — повторив Максим, ще якусь хвилину посміявся і врешті, оговтавшись, запитав: — А вам дійсно подобається той блакитний янгол?

— Подобається... — відповіла дівчина.

— Тоді я просто зобов'язаний вам його подарувати і запросити на горнятко кави! — переходячи від жартів до залицяння, мовив парубок...

Діждавшись обідньої перерви, молоді люди пили гарячий напій із порцелянових філіжаночок в кав'ярні навпроти, поїдали смачні тістечка із заварним кремом і багато розмовляли — легко, весело, так, ніби сто років знали один одного. Потім дівчина повідомила, що сьогодні у всіх Ангелін велике свято — іменини! Тож блакитний янгол із зіркою в руках був дуже доречним подарунком.

— Ну, мабуть, у тебе сьогодні ще будуть подарунки, від рідних, від коханого... — мовив, ніби ненароком, Максим, аби дізнатися більше про те, що його цікавить, бо хоча молоді люди і встигли перейти на «ти», але одразу запитати, чи має Ліна, як її називали в близькому оточенні, хлопця, не наважився.

— Можливо... — мовила дівчина. Така скупа відповідь ніяк не задовольнила цікавості Макса. Зате хлопець помітив, як змінився настрій його співрозмовниці.

Донедавна веселі очі дівчини потьмяніли і хоч вона старалася у такому ж невимушеному і бадьорому дусі спілкуватися й надалі, але це виходило зовсім погано... Зрозумівши, що розмова перестала клеїтися, а гарний настрій як вітром здуло, дівчина чемно подякувала за каву, подарунок, цікаве спілкування і швидко залишила кав'ярню, пояснюючи це закінченням обіднього часу.

Відтоді Максим зачастив у сувенірну лавку... Зачепила його серце ця блакитноока білявка. При кожній зустрічі Ліна намагалася бути чемною, усміхненою, та Макс відчував бар'єр у їхньому спілкуванні — ніби дівчина боялася, що її запитують те, чого вона не бажає обговорювати. Чи це стосувалося рідних, а чи коханого — хлопець не знав, хоча дуже кортіло дізнатися про дівчину більше.

Якось Максим не застав на роботі Ангеліну, колега дівчини сказала, що вона захворіла, тому хлопець без особливих обдумувань вирішив її провідати. Адресу ледве випросив у директорки крамниці, яка нізащо не хотіла надавати йому інформацію, пояснюючи це законом про захист персональних даних, та, очевидно, Небесні Сили були сьогодні на стороні Максима — йому якимось чином удалося вблагати начальницю Ліни і переконати у своїх благих намірах...

Добре, що дівчина проживала неподалік лавки і не довелось чекати низькопідлогового тролейбуса, аби зручно заїхати візком, тому Макс, купивши лимони і свіжу випічку, рушив до Ангеліни своїм ходом. Він старався не думати про те, що не зручно ось так нагло вриватися у приватне життя інших, що порядні люди попереджають заздалегідь про свій візит, що Ліна, можливо, й бачити нікого зараз

не хоче, а він, не даючи вибору, приплентається у чужу домівку. Поміркує про це згодом...

Двері відчинила сивокоса літня жінка з плетеною хустиною на плечах:

— Я вас слухаю.

— Добрий день. Я хотів би побачити Ангеліну.

— А ви, перепрошую, хто? Ліночки товариш? — з цікавістю запитала жінка, уважніше роздивляючись візитера.

— Ну, скажімо, гарний приятель. — відповів хлопець.

— Бабусю, хто там? — почувся голос Ліни.

— Та ось молодий чоловік каже, що твій приятель, хоче тебе побачити. Мабуть, впустимо його, бо ж не гоже гостя тримати у порозі. — з легкою усмішкою мовила, як з'ясувалося, бабуся Ангеліни.

Марія Федорівна, так звали господарку дому, була привітною і гостинною жінкою. Запропонувавши гостеві проїхати до вітальні, сама заходилась лаштувати на стіл трав'яний чай та варення з айви. В цей час до кімнати зайшла Ліна — навіть із натертим червоним носом і сльозливими очима вона була милою. Макс відчув, ніби якась пташка щосили забила у нього в грудях, перекидаючи всі дихальні шляхи. О, Боже! Закохався. За-ко-хався... Він вже був достатньо дорослим, аби це зрозуміти. Та чи варто розраховувати на взаємність?.. Можливо, він переоцінює свої сили, поклав для себе зависоку планку, можливо, така як Ангеліна заслуговує на іншу пару?.. Максим і далі мордував би себе внутрішніми питаннями, але вчасно втрутилась Ліна:

— Як ти мене знайшов? Невже тобі на роботі дали адресу?

— Як бачиш, дали... — усміхнувся Макс і дві симпатичні ямки закрасувались на його щоках.

— Нумо, діти, до столу! Пити чай. — запросила Марія Федорівна.

Максим довідався сьогодні багато нового про Ліну. Наприклад, що її виховала бабуся, бо мати дівчинки померла, коли малій було п'ять років, а батька ніколи й не бачила — він відмовився від доньки ще до її народження. Бабуся Ліни все життя пропрацювала вчителькою музики, тому не дивно, що дівчина змалечку вчилася у школі мистецтв, а потім у музичному училищі, наразі вчиться на заочному відділенні консерваторії, ну і, звичайно, працює, бо на одну бабусину пенсію далеко не розбіжишся... Марія Федорівна хотіла побільше дізнатися про Максима, тому при кожній нагоді, коли Ліна виходила з кімнати, вона скоромовкою розпитувала хлопця про різне і старалась детальніше розповісти про життя онуки — це виглядало трішки смішно і навіть по-змовницьки.

— То ви кажете, що виховувались в інтернаті? У вас є брат, який проживає за кордоном? А з рідні в Україні когось маєте ще окрім дядька? — сипала питаннями Марія Федорівна. — Знаєте, Максиме! Вас, мабуть, сам Господь послав. Допоки Лінуся нарізає пиріг на кухні, я вам хочу дещо розповісти... Я за нею дуже хвилююся. Стара я вже, що там говорити... Часто хворію, минулого року трапився мікроінсульт, то ледь оклигала... Так от. Ліночка донедавна зустрічалася з одним хлопчиною, ніби й толковий видався спочатку. Воно ж дівча мале, закохалося! І вже ніби й про весілля їй натякав... А потім біда! Батьки у нього заможні, якісь крутелики, то ж не захотіли собі в невістки бідну сиріт-

ку — не пара вона їхньому Денису... Він швидко знайшов Ліночці заміну, а вона, бідненька, так довго за ним побивалася, перший час навіть злягла... Мало того, що занапастив мені дитину, але й зараз час від часу не дає їй проходу, як кажуть, «і сам не гам і когось не дам», непорядний виявився, непорядний... Але, чуєте, Максиме! Ви якось так вдало з'явилися у її житті, бо про вас як щось розповідає, то навіть сяяти починає... І той янгол, що ви подарували... Вона з ним не розлучається, каже, що це оберіг. Максиме, я розумію, що вам наговорила багато різного, ніби не годиться ось так, при першій зустрічі... Пробачте мене стару, але одна Ліночка у мене, а я у неї, а ви, як на мене, толковий, хочеться аби онука мала такого друга, близьку людину. Чи не могли б ви залишити мені свій номер телефону, не вважайте це за наглість?

— Звичайно, Маріє Федорівно! Звичайно...

— А що ви тут так жваво обговорюєте? — на горизонті з пирогом на великій тарелі появилася Ангеліна. — У мене, здається, температура спала!

— Марія Федорівна розповідає, яка ти була кумедна дівчинка в дитинстві. — усміхнувся Макс — До речі, зараз вип'єш чаю з лимоном і твою простуду як рукою відведе.

— Якби ж то! — засміялася у відповідь Ліна.

— Ось побачиш!

— Ну, я тобі охоче повірю!..

Вечором Максим довго згадував минулий день. Все-таки, як добре, що він наважився провідати Ангеліну.

Тепер при зустрічах з дівчиною Макс навіть і думати не смів, аби завести мову про особисте, бо

відчував відповідальність за почуття дівчини, за довіру до нього Марії Федорівни...

Ранньою весною Максим і Ліна прогулювались вуличками Києва, аж раптом почулося жалібне ньякання. Молоді люди довго озирались навкруги, поки зрозуміли, що ньякання чується з-під авто. Тулячись до колеса і тремтячи усім своїм маленьким тільцем, на купці талого снігу сиділо худе і брудне кошеня. Воно було не дуже помітне, бо мало білий колір в чорну плямку, тому на тлі чорно-білої мішанини його важко розгледіти.

— Малесеньке! Де ж твоя мамка? — ледь не плачучи мовила Ліна. Вона підійшла до автомобіля і взяла в руки м'якенький клубочок. Уважно роздивившись «знахідку», голосно констатувала:

— Це дівчинка!

— Ну що, не дамо ж їй загинути?

— Авжеж...

— Замотай крихітку в мій шарф. — запропонував Макс.

— Гадаю, бабуся не буде проти ще однієї дівчинки у нашій невеличкій сімейці! — Так у Ліни з'явився четверолапий і хвостатий друг, вірніше подружка... Макс запропонував назвати її Брунькою. Кошеня одразу відчувало добрі наміри людей і замурчало у теплому плетеному шарфику хлопця.

Наступного ранку Максима розбудив телефонний дзвінок. На годиннику було пів на одинадцяту — зазвичай він так довго не спить навіть по вихідних. Телефонувала Марія Федорівна і голос її був дуже стурбований:

— Доброго ранку! Максиме, синочку, ти вибач що турбую!..

— Доброго ранку. Нічого страшного. Що трапилось?

— Ой, біда!.. Максимочку, не знаю що й думати, як і сказати...

— Кажіть як є.

— Лінуся!.. Ніби сама не своя! Заплакана!.. Накинула на піжаму пуховичка і вискочила надвір. Хотіла наздогнати, запитати — не встигла! Подзвонити — вона мобільний залишила у своїй кімнаті. Я зайшла до неї, а там таке... Ой, синочку! — Марія Федорівна зайшлася плачем.

— Заспокойтесь! Що там?

— Там... Відкритий Лінусин ноутбук і фотографія з неї — я не повірила своїм очам! До цих пір трусить! Цей же Денис, бодай він не ладен, виставив у соціальній мережі фото, на якому ніби Ліночка, зовсім без одягу, а під світлиною дописи — я всі не читала, мені вистачило кількох... Максиме, я хвилююсь за свою дівчинку! Вона у такому стані!..

— Маріє Федорівно, заспокойтесь! Я, здається, здогадуюсь, де може бути Ліна. А на рахунок фото... Цей покидьок зробив фотошоп, ось і все. Ну, це йому так просто з рук не зійде — я вам обіцяю!..

Макс на візку летів вулицею, ніби якийсь бог із грецької міфології на своїй колісниці. Він гадав, що вже встиг розпізнати Ліну як слід, але зараз було неможливо передбачити вчинки дівчини і від цього ставало страшно. Важко уявити, що може накоїти після побаченого у стані афекту вразлива душа... Хлопець знав, де вона може бути. «Коли мені дуже добре, або з точністю до навпаки, я завжди сюди приходжу...» — казала Ангеліна. Це був Голосіївський парк, до якого потрібно довгенько добиратись своїм ходом, але чекати тролейбуса не було сили... Макс мчав галопом по бульвару Дружби народів, коли раптом побачив картину: світла дівчина в пу-

ховику, з-під якого виглядають рожеві піжамні штанці та кросівки взуті на босу ногу, стояла на містку і дивилася вниз на проїжджий транспорт. Один Бог знає що вона замислила, ну, Макс теж здогадувався... Вражало те, що перехожі спокійно йшли своєю дорогою, машини їхали запланованим маршрутом і нікому діла не було до цієї бідолахи. Всі дуже зайняті власними справами, тим більше, нічого дивного — в березні місяці всі ж ходять у рожевій піжамі і кросівках на босу ногу... Вбивчу силу має не стільки людська жорстокість, скільки байдужість. Вчасно сказане слово підтримки могло би спасти не одну душу, що стояла над прірвою, а проста істина, що з будь-якої ситуації, навіть найважчої, завжди є вихід, могла би порятувати десятки, сотні підлітків, яких юнацький максималізм і нерозділене кохання часом підштовхує до фатальних кроків...

Максим під'їхав до Ангеліни і без зайвих рухів та метушні почав спокійно говорити:

— Знаєш, я можу сказати, що коли ти скочиш, то я слідом за тобою, але не скажу, бо такого не станеться. Повір, у мене, як здається, є багато причин вчинити таке безумство, але я дуже люблю життя. З його труднощами, крайнощами, несправедливістю... Якщо припустити, що я колись би зробив щось подібне, то вже ніколи не зустрів би тебе — світлого янгола у людській подобі, ніколи б не дізнався, як я можу кохати, навіть не розраховуючи на взаємність.

— Максe!.. — дівчина вибухнула сльозами і, впавши на коліна, обійняла хлопця. Вона довго і голосно плакала. Рука в шкіряній рукавичці гладила пухкі пружинки волосся. Перехожі продовжували топтати вулиці міста, автомобілі їхали, обганяю-

чи один одного, періодично видаючи звуки клак-сонів. Коли сльози закінчилися, Ліна поглянула на Максима, у її ясних очах вже відчувалась справжня весна — лід розтанув, потік струмочками і визирнуло сонечко...

— Знаєш?.. Це ти! Ти янгол! Мій світлий янгол... — мовила Ангеліна і поцілувала хлопця.

Тоді настала весна. Справжня.

Крило янгола на віконному склі помалу тануло, пускаючи патьоки від теплого подиху Максима. Чотири роки — як один день, а скільки всього відбулося за цей час...

— Любий! Артемчик прокинувся, ходімо до святкового столу.

— Вже йду, Ангелику... — мовив Максим і крутнув колеса візка, наспівуючи слова відомої пісні про ангелів, які не сплять і весь час дивляться на тебе...

Діти сонця

Ольга Гой

Над нами хтось невидимий перевернув угору дном розпечену блакитну сковорідку з яєчною, яка бризкає іскрами в очі, і щоби ми не втратили зір, порадив просто туди не дивитися. Це полуднєве сонце смажиться в небесній височині. Я з бабусею Нелею йду польовою дорогою, вздовж тягнуться городи з білим та рожевим цвітом картоплі, зеленим ботвинням, худими, схожими на чапель, сонашниками, а бабуся коментує:

— Який чистенький город, це нашого кума Гена: мужчина, а сам виполов бур'ян, Геніха зрідка сюди навідується. А наш дідусь Андрій і не знає, де сапа знаходиться, даси — наточить і поверне, мовляв, обробляй грядки сама, не чоловіча справа. Які ж куми економні! Їдять саму локшину швидкого приготування та квашену капусту, онучці за накопичені грошенята квартиру придбали. А ось зовсім занедбаний город, як багато жуків на картоплі!

— Мабуть, якихось ледарів? — Запитую бабусю.

— Ні, Віро, просто хазяйка захворіла на рак, їй зробили операцію, і тепер не до господарства, — зітхнула бабуся.

— А чий це будинок за високим залізним парканом? Он які черешні стигнуть, горобцям на заздрість!

— Господар помер від раку шлунку.

— Бабусю, що ж це за вулиця, ніби не нашим містечком, а Чорнобилем ідемо: стільки «радіаційних» діагнозів! Невже така погана екологія?

— Не гірша, ніж у інших місцях, просто тут люди один одного знають, населення небагато, і про всіх усе відомо. Ти вже досить доросла дівчинка, і я тобі хочу сказати, що скоро помру.

— Чому? — Здивовано вигукнула я.

— Бо стара, мені сімдесят років. А ти залишишся сама. Ніхто не попіклується про тебе, непотрібною будеш. А щоб я могла спокійно вмерти, підемо на базар, куплю тобі одяг «на виріст».

Я звикла, що старі люди думають про майбутнє і часто «затарюються» чимось на «чорний день». Сестра моєї бабусі накупувала мішки муки, круп, макаронів, а потім годувала тим усім свиней, бо завелися комахи. От я зовсім не переймаюся майбутнім, зараз так чудово: літо, канікули, усе квітне та стигне!

Базар! Люди метушаться, шумлять, і ми занурюємося в тисняву. Одягу привезли багато, чи то з Китаю, чи з Туреччини, бабуся ходить між торговельних рядів і обирає блузи й спідницю:

— Товстою ти ніколи не будеш, ось такого розміру тобі куплю! Матерія гарної якості, довго носитимеш.

Трішки поторгувавшись із продавчиною, бабуся придбала мені діловий одяг. Я могла би в ньому втопитися, проте років у двадцять матиму пристойний вигляд.

— Залишилося знайти купальник: можливо, коли-небудь у майбутньому поїдеш на курорт, знадобиться! Тобі подобається колір? Беремо!

Продавці дивилися на нас здивованими очима: семирічній дівчинці купили жіночий одяг! А ми з клунками в руках гордо попрямували додому. Автобуси нашим містечком не їздять, їти слід пішки хвилин сорок. Проходимо повз ставок. Із зелені ряски жаби віщують дощову погоду. Їх шалене квакання злилося з німотою риб: у природі завжди все перемішане. Нарешті наша вулиця! Здалеку видно, як дідусь Андрій рубає дрова. Нещодав-

но розповідав казку про кашу з сокири, а виявляється, так і є: без цього знаряддя праці пічку не розтопиш і їжу не приготуєш! От, нарешті, сідаємо за стіл обідати. Бабуся говорить мені настанову:

— Їж добре, бо нападе туберкульоз!

— Бабусю, а що це?

— Віро, це така жаклива хвороба, дуже заразна. Раніше на неї наш сусід хворів, усі його шарахалися, мав у сім'ї окремих рушник, чашку, тарілку, ложку. Гості до нього не приходили, та й він ні до кого не ходив, щоб не лякати зайвий раз.

— Сусід був страшний на вигляд, із ранами на тілі?

— Ні, красивий, але худий. Ходив і кашляв, поки не помер. Тож їж, бо захворієш, і тебе люди жакатися будуть! — Наказала бабуся.

Я їла, а з голови не виходили історії про людей із нашої вулиці, померлих від раку, і про ще страшнішу хворобу — туберкульоз, бо якщо ним заразитися, хворого шарахатимуться. І ще невідомо, що гірше: смерть, чи самотність. Хоча у мене, з її слів, скоро помре старенька бабуся, і я, навіть здорова, залишуся сама. Виросту з цього дитячого одягу та років у двадцять одягну придбаний сьогодні купальник і поїду відпочивати на курорт. От і все моє майбутнє.

Пообідавши, вибігаю надвір бавитися з друзями. Сашко з Юрком поїхали на велосипедах рибалити. А Павлик одного разу невдало пірнув, пошкодив шию та хребет, і тепер не те що на велосипеді — на своїх двох рухатися не може, їздить у інвалідному візочку. Моя найкраща подруга Марина вишила бісером на носовій хустці квітку. Дуже красиво, хоча за призначенням тепер не використаєш.

Нічого: була хустка, стала серветка! Або ні — ска-
тертина в ляльковий будиночок! Сідайте за стіл,
лялечки, їжте добре, бо нападе туберкульоз, і вами
гратися ніхто не буде!

— Віро, ходімо до мене в гості, я хочу показати
тобі дещо цікаве, — заінтригувала Марина.

— Ходімо!

Марина живе неподалік, тож ми хутко драби-
ною піднялися на горище, там був сінник. Зазви-
чай сіно зберігають у більшості домогосподарств,
воно приємно пахне, м'яке, але — нічого цікавого.

— І на що тут дивитися? — Засмучено запитала я.

— Поглянь-но сюди! — Марина показала рукою
на щось руде і пухнасте.

— Та це ж кошенята! Малюсінькі й ще сліпі.

— Віро, до рук не бери, нехай кішка думає, що
ми їх не бачили!

Ми з Мариною не маємо сумнівів у розумі цих
тварин: коти навіть у лісі знаходять дорогу додо-
му, тож думати вміють. Як же хочеться показати це
пухнасте диво Павлику! Він не зможе підійнятися
на горище драбиною, тож ми вирішили принести
до нього кошенят у кошику і для таємничості на-
крили їх хусткою. Павлик сидів у колясці біля сво-
го двору та читав якусь книжку.

— Що ти читаєш? — Запитала Марина.

— Книгу про піратів. Які ж вони відчайдушні:
шукали скарби в морських глибинах і нападали
на багаті кораблі! А один із піратів у битві втратив
ногу й ходив на дерев'яній. Ось, на малюнку його
зображено.

Ми поглянули в книжку й побачили усміхне-
ного пірата-велетня з оком, зав'язаним чорною
пов'язкою, і протезом замість ноги. У руках пірат

тримав скриню золотих монет.

— Павлику, у нас для тебе також є скарб! — Ска-
зала я, простягнувши хлопцю кошик.

— Невже знайшли золоті монети? — Здивувався
Павлик.

— Не золоті, а руді, і торкатися них не можна! —
Попредила Марина.

Павлик зняв із кошика хустку та здивовано роз-
глядав кошенят. А вони почали пиццати, мабуть,
зголодніли та кликали кішку. Тож ми швиденько
віднесли їх на горище й повернулися до Павлика.

— Ми можемо змайструвати власний корабель! —
Запропонував хлопець.

— Де взяти дошки, цвяхи, інструменти? — Запи-
тали в один голос ми.

— Нічого цього не потрібно, принесіть, будь
ласка, великий шмат кори з купи дров, які рубав
дідусь Андрій.

— Ось, такий згодиться? — Запитала я.

— Так! — радісно вигукнув Павлик і витяг скла-
даного ножика. Хлопець почав витесувати з кори
човника. Ми з цікавістю спостерігали. Останнім
штрихом була щогла. Не вистачало лише вітрил.
Марина протягнула вишиту бісером носову
хустку:

— Хай буде вітрилами!

— Шкода, що на ній не вишитий череп із кістка-
ми, як на справжніх піратських. — Засмучено зітх-
нув Павлик.

— У них череп, а у нас — вишита квітка, це більш
красиво та оригінально! — Захистила вітрила я.

Марина з кукурудзяного бадилля та яблучно-
го огризка зробила пірата, ми посадили його у
човен і разом попрямували до ставка. Павлик їхав

у колясці, ми допомагали йому рухатися швидше.

Нарешті ставок! Сашко з Юрком похизувалися відерцем впійманих карасів, а ми показали наш корабель. У хлопців аж дух перехопило від захвату! Павлик залишився спостерігати в колясці, а ми підійшли ближче до води й простягнули корабель хвилям. Вони підхопили його в свої долоні й понесли за течією в блакитно - зелену далечінь.

— А давайте зваримо рибної юшки! — Запропонував Сашко.

— І картоплі спечемо на вогнищі! — Зрадів Павлик.

— Ми зараз привеземо казан, ложки, чашки, картоплю, сірники, спеції та чисту воду. — Промовив Юрко та заскочив із Сашком на велосипед. Павлик узяв свого складаного ножика та почав чистити карасів, а ми з Мариною пішли збирати дрова й хмиз. Хлопці швидко повернулися та розвели багаття. Сашко найдоросліший із нас, хлопцю тринадцять років, тому батьки дозволяють йому брати сірники, він вміє поводитися з вогнем і готувати. Спека спала, вечір огорнув нас довгоочікуваною прохолодою. Як приємно вдихати запах юшки та печеної картоплі! Бабуся Неллі хвилювалася, що мене довго нема вдома, і прийшла до нас на ставок із шматком сала. Ми натягнули його на вистругані Павликом дерев'яні шампури та підсмажили на вогнищі. Усі страви були приготовлені, ми повечеряли, загасили багаття та розійшлися по домівках.

Вночі йшов дощ, як і прогнозували жаби, тож добре, що ми встигли посидіти біля вогнища. Ранок зазирнув до кімнати сонячними промінчиками, я поснідала з дідусем і бабусею. Сьогодні з друзями підемо до лісу за сиріжками, Павлика також по-

веземо, хай подихає лісовим повітрям. Я в гумових чоботях із кошиком підійшла до Марининих воріт і покликала подругу. Радісно загавкав прив'язаний на ціпок пес Каштан: у приватному секторі собаки залюбки виконують роль дзвіночків. Дівчина вибігла до мене також з кошиком. Сашко, Юрко та Павлик чекали нас на вулиці. Разом ми попрямували до лісу.

— Усю ніч ішов дощ, уявляєте, скільки грибів назбираємо! — Захоплено промовив Сашко.

— Звертаємо в березняк, там красиві жовті сиріжки! — Запропонував Павлик, і ми погодилися з його пропозицією.

Мокра травичка мила нам чоботи й колеса Пашиної коляски. Ми зазирали під кожен кущик і деревце та складали до кошиків блискучі жовті грибні капелюшки. От у Павлика кошик був майже пустий: хлопець лише дві сиріжки знайшов, навіть, на суп не вистачить. Звісно, йому постійно доводилося відволікатися на крутілля коліс і переміщення через колоди та пні, все ж таки ліс — не рівна доріжка. Павлик швидко втомився та змучився й запропонував нам піти додому. А ми тільки-но ввійшли в азарт і повертатися нам не хотілося. Тоді хлопець сказав, що поїде додому сам і попрямував на дорогу. Звісно, ми прийшли до лісу разом, і повинні були піти звідти всі одночасно, але як же хотілося ще збирати гриби! Тож ми залишилися без Павлика.

— Треба було взагалі його з собою не брати, не місце інвалідам-візочникам у лісі! — Сердито промовив Сашко.

— Так, що це за «тихе полювання»: тільки прийшов у ліс — вже повертайся додому! — погодився із Сашком Юрко.

— А раптом Павлик заблукає чи не зможе виїхати сам із лісу? — Стурбовано запитала Марина.

— Тож ходімо, наздоженемо його! — Запропонувала я.

— Нічого з ним не трапиться, краще вирушимо до тих маленьких ялинок і назбираємо маслоків! — Наказав Сашко, і ми погодилися з ним.

Грибів у лісі дійсно було багато, наші кошики вщент наповнилися слизькими капелюшками. Вечоріло, і ми пішли додому. На вулиці бабуса Неллі запитала, куди подівся Павлик. Ми відповіли, що він давно мав бути вдома. На наш розпач виявилося, що Павлик досі не повернувся з лісу. Ми хотіли вирушити на пошуки друга, але дорослі нам не дозволили, думаючи, що й ми заблукаємо в сутінках, і без нас разом із лісником пішли шукати Павлика. Нам було соромно, що ми залишили друга самого. Погода зіпсувалася, небо вкрилося чорними хмарами, піднявся вітер, замерехтіли блискавки, заgrimів грім. Дорослих не було вдома: усі шукали Павлика в лісі, тож ми заходилися рятувати городину. Я ледь встигла закрити парники та стоги соломи плівкою, аж почалася злива. Зайшовши в дім, я перебрала гриби, помила й поставила на плиту смажитися. З голови не виходили думки про Павлика. Де ж він зараз, чи знайдуть його? Шкода що я не наполягла на тому, щоб ми разом пішли з лісу. А могла б і сама кинути всіх, хто хотів продовжувати збирати гриби, і повернутися додому з Павликом. Як багато було можливостей запобігти цій жахливій неприємності, і жодної з них ми та особисто я не використали! Дощ стояв стіною, бив по залізному даху, вікна плакали, і я — від безвиході. Нарешті повернулися дідусь Андрій і бабуса Неллі.

Я підбігла до них, мокрих і стомлених.

— Не спиш іще? — Здивовано промовив дідусь.

— Знайшли Павлика? — Стурбовано запитала я.

— Він і не губився, просто коляска наскочила на пенюк і перекинулася, а він не міг її підняти, — розповіла бабуся.

— Ви вже не беріть його з собою в ліс, як не можете привести додому! — Вигукнув дідусь.

Ми повечеряли смаженими грибами. Бабуся була задоволена тим, що я врятувала сіно та городину від буревію. Але все-одно мені соромно за цю лісову пригоду, не знаю, як буду дивитися в очі матері Павлика.

Ранок! Ми повибігали на вулицю гратися й розпитували в один одного подробиці вчорашніх пошуків нашого друга, що кожному розповідали дорослі. Сам Павлик захворів і до нас не вийшов, а прийти до нього в дім було соромно.

— Треба піти до Павлика та вибачитися, — запропонувала Марина.

— Я не хочу вибачатися. Ми в ліс прийшли за грибами, а не вигулювати цього інваліда! — Із нотками злості в голосі вигукнув Сашко.

— Ти говориш ніби не про людину, а про собаку! — Роздратовано зауважив Юрко.

— Я не буду ні перед ким вибачатися! — Крикнув Сашко, та пішов геть.

— Ходімо самі без нього та вибачимося! — запропонував Юрко, й ми пішли.

Павлик сидів обгорнутий ковдрою та пив чай із липового цвіту. У нашого друга був сумний хворий вигляд. Я з Мариною та Юрком стояла на порозі й урешті промовила:

— Павлику, вибач, що ми не повернулися з лісу разом із тобою!

— Вибач, нам так соромно! — В один голос сказали Марина та Юрко.

— Чаю хочете? — Ніби нічого не сталося, запропонував хлопець.

— Він нас пробачив, пробачив! — Радісно закричала я й підбігла та обійняла Павлика.

— Давайте пограємо в якусь настільну гру, наприклад, у «Монополію». Беріть чашки та наливайте собі чай, — наказав Павлик.

Ми повсідалися за стіл і почали гру, смакуючи чай із печивом. Аж раптом у відчинені двері зайшов Сашко, тримаючи в руках відро великих червонобоких яблук:

— Я так і думав, що ви всі тут! Пригощайтеся!

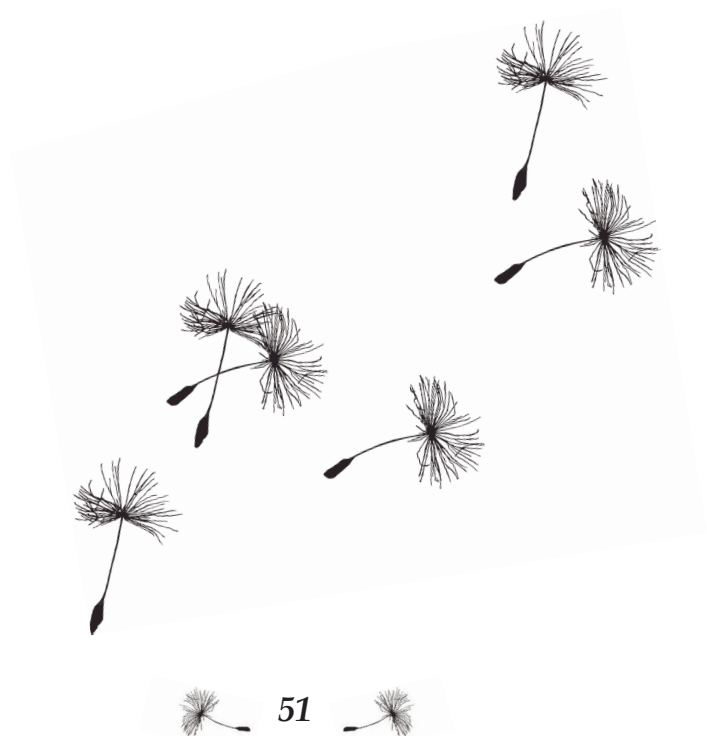
У бабусі Сашка росте яблуня сорту «Опороть», яблука на ній солодкі до гіркоти, як оці Сашкові вибачення. Павлик запропонував нашому другу приєднатися до гри. Ми гарно провели час, а ввечері вийшли з будинку Павлика. Марина не втрималася й усе ж таки запитала Сашка, чому ж він за увесь день так і не промовив слів вибачення, а хлопець гордо відповів:

— Запам'ятай: мужчина — це не слова, а вчинки!

У моїй пам'яті назавжди закарбувалася та фраза. Зараз мені вже двадцять сім років, мешкаю разом із Сашком, доглядаємо мою дев'яностолітню бабусю (як не боялася вона померти й залишити мене самотньою дитиною, а живе!). Сашко на диво чуйний чоловік, під суворою стриманістю в нього заховане палке серце, я розгледіла цей скарб! Взагалі, злих людей не існує, бо не лише в казках, а й у кожному з нас завжди перемагає добро. Тепер

усюди відкрилися магазини «Секонд хенд», тож навіть бідним не проблема пристойно одягнутися, «затарюватися на виріст» непотрібно. Із моїм нинішнім розміром одягу бабуса не помилилася, щоб зробити їй приємне, інколи вдягаю подаровані нею речі. Юрко займається бізнесом, головує в приватній лікарні, йому вдалося зробити неймовірне: поставити Павлика на ноги. Тепер хлопець у школі викладає трудове навчання та з Мариною виховує двох спільних дітей. Я дізналася, що туберкульоз — виліковна хвороба, не всі, хто занедужав на неї, заразні, і взагалі в житті нічого не слід лякатися й ніким не варто нехтувати. А сонце так само, як і двадцять років тому, розливає на землю липневу спеку.

Заїда

Людмила Охріменко

І

Вона йшла трохи позаду батька, який міцно тримав її за руку. Не йшла, а бігла, час від часу заглядаючи йому у вічі боязко й винувато. Дівчинка завжди його дуже боялась, боялась до ненависті та зараз в неї хололи ноги й руки від думки що він з нею зробить за те, що пішла до сусідської дівчинки погратись без дозволу. Вона все заглядала і заглядала йому в обличчя, та він мовчки тягнув її додому. Час летів швидко-швидко и ось уже вони на ганку своєї хати і тільки но відкрились двері, які батько нервово відпер, вона полетіла від його поштовху прямо на підлогу. Встигла тільки почути, як батько наказав: “Роздягайся” і схопив перше, що потрапило до рук — сталеву дротину, яку вчора лишили електрики, що тягнули лінію на стовпах. Ще встигла якимось десятим чуттям не зняти кофту й колготки, бо вся шкіра б полопалась, а так тільки в тих місцях, де задиралась одежа від ударів та її спроб захиститись, скрутившись клубочком.

Перший удар прийшовся по спині і від болю пропав слух і зір, з горла вирвався страшенний крик і вона почала проситись: “Таточку, рідненькій, не бийте, пробачте, я більше не буду”. Та він шмагав її дротом зі всієї сили кріпкого дорослого чоловіка так, що в решті решт не витримав дитячий сечовий міхур і шлунок, і кишечник. І після цього вона затихла, а людина, що називала її своїм батьком навіть не подивилася чи жива дитина, не злякалась і тим більше не жахнулась тому, що зробила. Просто кинув знаряддя катування на неї і пішов з хати.

Вона ще трошки полежала причаївшись, боячись, що він повернеться і доб'є її, та потім ледь дишаючи, обіперлась на рученята і поповзла до кухні, до води. Дякувати Богові, не вистигла ще вода, яку вона нагрівала вранці для батька, щоб він умивався. Треба було скоріше прибиратись, бо уся підлога перетворилась на суцільну смердючу суміш. Боліла голова і спина, і живіт та всі частини її дев'ятирічного тільця, худого до прозорості і слабкого від поганого і недостатнього харчування.

Скільки вона себе пам'ятала, завжди хотілось їсти. Не мало значення, що. Просто їсти хоч щось — хліба, каші, сала з часником, хоч би й маргарину та тільки б зі шматочком хліба або з якоюсь печенею. Байдуже. Найкраще їй смакувала яєчня на салі зі свіжим, тільки-но, спеченим бабусею хлібом. А якщо була зима і різали свиню, то бабуса додавала до яєчні кров'янку із гречкою і тоді життя здавалось казкою, в якій ситно, смачно і тепло.

Топити піч вона мусила з семи років. За нею ще було двоє дітей, всі дівчатка, вона мусила й за сестрами меншими доглядати і готувати їжу, і прибирати, і мити посуд... І завжди були незадоволені її роботою, її успіхами у школі, бо то так і треба. Вона не знала, що буває поіншому. В містечку, де вони жили з батьками, не вважалось за чесноту показувати любов до своїх дітей та з рештою і до будь кого. Чи може у всіх маленьких містечках люди були грубі і недорозвинені? В селі свій устрій споконвічний, тисячоліттями випробований і складений з практичного досвіду виживання, у місті — свій, менш прив'язаний до природних ритмів, життєвий устрій, більш

вільний і комфортний. У маленьких містечках, де люди відірвались від села і не приліпились до міста, склався сурогатний, перевернутий устрій, третій, чисельний прошарок недороблених і недорозвинутих.

Може тільки якісь більш освічені люди поводитись, як люди? Та вона була з простої родини — батько пожежник, мама кухар. І поруч з нею жили і навчались діти з точнісінько таких родин, де батько пропивав всю зарплатню, нещадно бив дружину і дітей. Коли вона стала старшою, то зрозуміла, що всі жили по різному, що батько її був садистом і саме таким виродком, який знущався тільки з слабших, набагато слабших за себе. Але поки що...

Так саяк помилася і поприбиралася за собою. За годину треба бути в школі. Набїду сьогодні фізкультура! Як перевдягатись з такою спиною не знала. Та щось вигидає, вона завжди щось вигадувала, головне не спізнитись до школи, бо батько заб'є на смерть. Добре, хоч вчилася вона на відмінно чи то від страху, чи тому, що мала добру пам'ять і веселу вдачу.

Речі, які тепер були не придатні, випрала, але ж висохнуть вони не скоро, а заміни вона не мала: ні колготок, ні трусів, ні якоїсь сорочечки — нічого. В чому ж їти до школи? На дворі осінь, без одежі замерзнеш, та краще замерзнути, ніж не піти! Але якщо вчителька побачить, що прийшла до школи без колгот та викличе батька — ще гірше. Що ж робити? Час біг і їй треба було бігти. Схопила спортивні штани, гольфи, вдягла, потім шкільну сукню, фартух білий, взула білі в дірочку, туфлі, ухватила портфель — і ходу до школи. Вже почались перші заморозки і ходити в літніх черевиках

було холоднувато, та якщо швидко бігти, то нечуєшся, як і добіжиш до школи. То нічого, от якби не так дуже боліла б спина, а ще б хліба шматок! Їй було дев'ять років, була вона доросла, мудра людина, смілива, терпляча, сильна і мала неабиякий досвід виживання.

У роздягальні прийшлося тулитись до стінки в глухому кутку щоб ніхто не побачив її спини. Кров ще виступала з глибоких полос і якщо б побачила вчителька то обов'язково спитала хто їй завдав таких поранень, саме поранень, деякі треба було зашивати та дитина про те не знала а тільки хотіла, щоб її не чіпали, не розпитували і щоб все пройшло якимось саме і життя раптово стало спокійним і добрим.

Урок почався, як завжди, з легких вправ, але потім треба було стрибати через козла, ну взагалі то цей снаряд називався кінь, але всі називали його саме так — козел. Вона так старалась! Розбіглась попри біль і стрибнула що було сили та не змогла дотягнути і впала. Клас зареготав всіма тридцятьма горлянками, особливо дівчата та їй було байдуже до того, головне, щоб не змусили стрибати ще раз. Та ні, сьогодні Валентина Іванівна веде урок, їх піонервожата, єдиний вчитель у школі, хто запитує її як справи, чи може допомогти? Коли вперше запиталась, Софійка саме ласувала пиріжком з повидлом і ледь не вдавилась. Ніхто, крім бабусі, ніколи не питав її, у всякому разі, вона не пам'ятала, щоб хтось питав чи не потрібна їй допомога? Валентина Іванівна нікого не боялась, могла висловити просто й зрозуміло хоч кому, навіть директорові школи, свою думку, не ховала очей і не мовчала. Для Софійки вона була взірцем. Її мама не була такою.

Її мама була слабкою, завжди ховала очі, трошки сутулилась, наче ховала душу від долі, вдягалась скромно і не яскраво та ще вона добре співала, танцювала і сміялась так дзвінко, так весело, що Сонічка не могла надивитись на неї і наслухатись. Цей її сміх чомусь страшенно дратував батька! Взагалі його дратували всі, хто мав легку і добру вдачу, він завжди кривив обличчя від веселої пісні і доброго слова, від веселих і відкритих людей. Часто він давав таким людям прізвиська, образливі й липучі. Софійку він називав «Заїда». Одного разу, коли запалення легенів вже відступало, навкруги її рота вискочило багато вавок. Напевно, їй не доставало вітамінів в організмі і цей організм таким чином звертався до оточуючих за допомогою. Крім того, вона після хвороби їла більше, ніж зазвичай. От батько і пожартував, що заїда вже його заїла. Так і приліпилося до неї те прізвисько. Спочатку їй було неприємно, що саме батько так її назвав та потім вона призвичаїлась і навіть знаходила в тому прізвиську і добрі відтінки. Як, власне, завжди знаходила хоч щось добре у будь-якому явищі чи у будь-якій людині.

Їх сусідами були баптисти. Сонічка не знала, що це таке, але за батьковими словами розуміла, що це були якісь лихі люди. Вона трималась осторонь, про всяк випадок. Та одного разу почула розмову між сусідкою — бабтисткою і своїм батьком.

— Бог з тобою, Льоню! Не брала я твого штахетника, нащо?

— Від вас усього можна очікувати, святоші! Так і чекаєте, як у мене щось дьорнути! А ще прикидаєтесь порядними! Бачив я, як твій Володька дітям голову задурює своїм Боженькою!

Не підходьте до моїх малих, а то заявлю, куди треба!

— Ми нічого поганого дітям не розповідаємо! Просто читаємо казки і все. Ну ще пряниками я їх пригощаю, коли Бог дає напекти.

— Який Бог тобі дає напекти? Ну, що ти мелеш, Клавка! Ти ще скажи, що він тобі зарплатню платить! А ось твій Володька шабашки робить, то я знаю напевно! Шифер кладе, будинки штукату- рить, паркани ставить! А за це грошики чималі от- римує, а то Бог, Бог!

— Так хіба ж він краде у кого, Льоню? Своїми руками заробляє! Чесно!

— А ти, Клавка, вдома сидиш! Не працюєш! Ту- неядка!

— Та як же тунеядка, Льоню? У мене ж шестеро дітей! Хіба ти не знаєш скільки уваги треба їм при- ділити, щоб вони вирости здоровими, освіченими, добрими людьми?

— Самі виростуть! Про них держава дбає! Дитя- чий садок, школа, а ти мені тут голову лікуєш свої- ми вигадками! Як хочеш, а штахетник щоб на місці лежав, а то заяву напишу, хай з вами розберуться, кому слід.

— Немає в мене твого штахетника, Льоню, Бог свідок!

А той штахетник лежав у сараї, Софійка сама ба- чила, як батько заніс його рано вранці.

Тітку ж Клаву дуже любили всі діти, що жили поруч і її чоловіка, дядю Володю, і їх дітей. Вони жили бідненько, як і всі навкруги, та дітки їх були чистенько вбрані, нагодовані (завжди мали яко- гось бутерброда з собою, хоч зі смальцем, та мали) і ще вони були дивно схожі один на одного і три-

малися разом. В школі їх дражнили нещадно: «Боженькині діти», «святоші», «руді батюшки» і ще по всякому. Та вони один за одного стояли горою. Їх було шість братів, шість рудих, як сонце, однакових солдатиків. Тримались вони осторонь, битись їм не дозволяли, тільки в разі крайньої потреби, та вони бились частенько і не тільки за себе. Бувало і за інших хлопчиків чи дівчаток заступались.

Тітка Клава — висока, огрядна з відкритим поглядом зелених, великих очей. Напевно, була б першою красунею і полонила б серця перших женихів їхнього містечка, та її батьки теж були баптистами і вона виросла в твердій вірі, тому найголовнішим вважала родину і материнство.

Софійка теж дуже б хотіла скуштувати пряничків, якими тітка Клава пригощала дітей, та послухати казочки її чоловіка, які він вигадував сам, та батько забороняв ходити до них і спілкуватись з їх дітьми. І тоді Софійка вигадала гратись на дереві, що росло поруч з парканом біля хати Безштаньків (це таке було їх прізвище) і коли ввечері, особливо влітку, малеча збиралась біля дядька Володі, вона теж мала змогу чути, хоч і не все, але багато з того, що він розповідав, цей казкар. Поки Софійка залазила на дерево і тулилась між листям, дядько Володя мовчав, або питав про щось дітлахів, а коли дівчинка вмощувалась зручніше, починав голосно розповідати казку. У вигляді казок він розповідав їм про Бога і гріх, про добрих і злих, слухняних і не слухняних дітей, про те, що треба добре вчитись, багато чого, та запам'ятала вона на все життя одну його казку.

Жив собі якось у далекій країні чоловік на ім'я Авраам. У нього всього було достатньо: худоба, будинок, садочок ще й крамниця у місті. Була у нього і кохана дружина Сара, і єдиний улюблений син. Ім'я йому було Ісаак. Дитина слухняна і чемна. Для мами Ісаак носив воду з криниці, мальви висаджував у палісаднику, в городі порався, а батькові допомагав у крамниці, а коли приходив час збирати вовну, то й такої роботи не цурався. Перший помічник у батьків! Навчання в школі теж давалось йому легко: знав і письмо й читання і рахувати навчився вправно. Слово Боже вивчав і в тому мав неабиякі досягнення. І цими досягненнями найбільше пишався Авраам бо сам був дуже побожною людиною і вважав покору і служіння Богові найголовнішою чеснотою. Так жили вони собі у мирі і у злагоді. Та одного разу явився Бог Авраамові і сказав: «Прикликаю тебе принести свого єдиного сина на гору у землі Морія і покласти на жертовник і піддати спаленню». Поплакали батьки, потужили, а робити нічого. Взяв Авраам сина свого Ісаака і пішли вони в землі Морія, на жертовну гору. На третій день дістались до вказаного Богом місця і Авраам, зв'язавши сина, поклав його на дрова і хотів був уже заколоти його ножом перед спаленням, та Ангел з неба заволав до Авраама: «Авраам! Авраам! Не піднімай руки твоєї на підлітка і не роби з ним нічого! Бачу тепер, що боїшся ти Бога і не пошкодував сина твого, єдиного твого, для Бога твого!». Зраділи Авраам з Ісааком і щасливі повернулись додому і стали жити поживати і добра наживати!

Впродовж всієї розповіді діти сиділи тихо і з страхом подивлялись одне на одного. Софійка і

собі припишкля на дереві і уважно слухала дядька Володю. Коли він закінчив свою історію, ще довго мовчали та ось Софійка не витримала і сказала: «Поганий твій Бог! Злий і жорстокий! Ось моя бабуня розповідала, що її Бог добрий, всіх жаліє і захищає, особливо дітей! Він сам помер за людей, а не когось замість себе послав на хрест!». І чи то від гнівної промови, чи то від втрати уваги, гучно звалилась з дерева. Всі зареготали, але якось по-доброму, з вдячністю, що вона своїм падінням змінила настрої цього вечора.

А Софійка ще довго не могла заспокоїтись. Все думала і думала: «Ну як так можна!? Змушувати спалити єдиного сина, та хоч би й не єдиного, яка різниця? Взагалі, що ж це за Бог такий, який влаштовує такі нелюдські випробування?! Треба спитати у дядька Володі, як звали того Бога, щоб ніколи в нього не вірити! Краще вірити у бабусиного Бога, в доброго і милостивого!».

У Софійки з бабусею була така собі гра: до канікул Софійка завжди збирала різні історії, запитання, випадки, щоб потім все розповісти своїй бабусі. Канікули були для них єдиною можливістю обговорити все, що накопичилось. Тільки бабуса завжди давала їй зрозумілі, а часом і не зрозумілі, але такі необхідні і переконливі відповіді. Не говорила Софійка тільки про батька. І хоча бабуса бачила синці і шрами на її тілі та чомусь ніколи не питала дівчинку про їх походження. Софійка ж не знала, як про це сказати. Якось вона спробувала порушити мовчання навкруги цієї теми та бабуса відвела очі і промовчала. Сонічка відчула щось болюче і складне, щось трагічне, що покотилось хвилиною від бабусі Марії і тому більше не скаржилась і не питалась.

Згадалось, як зовсім маленькою бабуся вперше взяла її до багатих родичів і Софійка частенько згадувала моменти тих гостин.

Бабця Наталя жила у великому, гарному будинку посеред села. Дах був залізний і коли підходили до будинку, то ще здалеку на тому даху стрибали сонячні зайченята! А ближче до будинку виднівся палісадник, в якому росли невидані квіти, а у зільнику трави різнокольорові, запашні, великі і маленькі, на товстих ніжках і зовсім тонесенькі, як павутиння. Якраз була весна і у палісаднику шуміло квітуче море кольору, аромату, форм і видів! Софійка так здивилась на незвичні квіти, що ледь усвідомлювала про що говорили бабусі.

— Маріє, це ж завтра на гробки треба йти.

— Ну а як же? Звичайно!

— Ти вже готова?

— Готова, Наташо! Що там готуватись? І горілка і цукерки та й інше — все зібране.

— Ось, підожди, і я тобі цукерок і печива дам, поминайте й моїх.

— А ти що? Не підеш?

— Ні, мене синок у місто забере сьогодні. Хоч і не годиться так, та що маю робити? Він у мене головний! До чоловіка поїдемо, там буду на гробках. У містах, ти знаєш, не так, як у нас. Та Бог із ним! Все ж таки Федір у місті похований і синок там живе, то я вже з ними.

— Та так! В два місця ж не встигнеш!

— Маріє, ти своєму первістку від мене теж на могилку цукерок поклади! Хоч він і за кладовищем лежить та все ж твій синочок!

Бабуся після цих слів схлипнула і опустила очі та бабця Наталка обняла її й сказала:

— Вибач! Ну не плач! Я не думала, що тобі ще болить! Стільки років минуло! Та й не винна ти, що не встигла охрестити немовля, він же того ж дня помер!

Софійка відчула все, що сталося, просто думала про весну, гарний навколишній світ, квіти і не звернула уваги на ту розмову. Згодом тільки зрозуміла, що у її бабусі був ще один син і він помер маленьким. Може тому бабуся так любила Софійчиного батька?

Після фізкультури (перевдягнулась вона непомітно ні для кого) побігла на географію. Їй подобалась географія, та власне їй подобались всі предмети. Подобалось навчатись новому, все було їй цікаво! Як у світі все влаштовано? Як живуть люди в інших країнах? Один за одним промайнули уроки і прийшов час іти додому. Вона завжди йшла одна, без подружок. А зараз тим більше не хотіла ні з ким йти однією дорогою, бо ще дуже боліла спина і до цього болю додався ще й головний біль. Їй було по дорозі з дівчатами з родин місцевої еліти: дочка другого секретаря райкому партії, дочка головного інженера їх єдиного заводу, дочка техника цього ж заводу, тобто вона виглядала не просто бідно, а як обірванка. Вона й це розуміла у свої дев'ять років. Та найстрашнішим випробуванням було дивитись, як вони дорогою доїдали бутерброди, що давали їм мами до школи: з лікарською ковбасою, сиром, а іноді з чимось, чому вона не знала назви.

Сьогодні вона йшла додому повільно, бо треба було вирішити, як зробити так, щоб її спину не бачила мама. Бо як побачить, почнеться скандал,

батько поб'є ще й матір, потім піде з дому, а мама скаже збиратись и потім вони пів ночі сидітимуть на горищі в сараї, доки п'яний батько буде ходити двором і вулицею по сусідах вишукуючи їх. Так буде години дві, іноді три, а там дивись і засне до ранку. Тоді вертались додому, лягали біля пічки і засинали. Мама не розповідала їм казок, не голубила і не цілувала: з ранку до вечора працювала, а вечір практично завжди був однаковий.

Сонічка прибігла додому, подивилась на всі боки, як говорив їй батько (завжди думала, що він може побачити, якщо вона зробить не за його правилами), дістала зі схованки ключ і увійшла до хати.

II

В селах і маленьких містечках живності було дуже багато: корови, свині, кози, індики, гуси, кури та й інше і всі ці свійські тварини мали своє призначення. Корову берегли, як годувальницю родини, свиней різали тільки перед Різдвом, кури несли яйця, всі для чогось. Собак теж тримали, але годували тим, що лишалось зі столу і то тільки тих, хто сповіщав про прихід незнайомців або тварин, захищали і охороняли; а котів взагалі не годували, тільки пускали взимку погрітись. Вважалося, що кіт повинен наловити мишей і птахів і тим бути ситим. Зрідка, коли дід приносив риби та віддавав котові найменшу дрібноту відбувалось у kota справжнє свято!

Софійці дуже хотілось мати собачку. Котів вона не любила, бо вважала їх не здатними на дружбу, а собаки, особливо великі, їй дуже подобались. Вона вивчила які бувають породи і як потрібно догля-

дати і навчати тварину, уявляла, як вони удвох будуть гратись і тренуватись. Та розуміла, що батько ніколи не дозволить їй принести в дім цуценя.

Одного разу на вулиці вона знайшла маленького цуцика. Він був безпородний, звичайний, як у них говорили «дворянин». Цуценятко було маленьке, а холоди вже підступали і тому вона сховала його на горищі, там, де на її погляд ніхто б його не знайшов. Та це було не дуже зручно, цуценятку треба було зносити гуляти зранку і ввечері на двір. Вона лазила драбиною, хоча чесно кажучи дуже боялась висоти. Але товариш, якого вона знайшла, потребував уваги і любові. Змушена була вставати ще раніше, а лягати ще пізніше і це ще більше її стомлювало. Та найголовніше було нагодувати тваринку. О, це проблема! У батька був ретельний контроль за розподілом грошей і продуктів: він заощаджував кожна копійчину, бо мріяв про власний автомобіль. Це було головним напрямком життя всієї родини, крім Софійки, звичайно. Вона не відчувала механізми, тому була байдужа до машин.

Отже, відривала від свого шматочка, відсипала зі своєї миски і приносила своєму маленькому другові. Він радів її появі і починав гавкати, а вона просила його мовчати і граючись затуляла йому мордочку. Софійка ніяк не могла дати йому ім'я. Як не дивно, це був хлопчик, бо зазвичай, викидали саме дівчаток, а хлопчиків лишали. А їй пощастило: руденький з широкими лапками, не дуже довгі вушка і не дуже велика мордочка, красунчик!

Днів за п'ять вона залізла на горище, а собача не вибігло на зустріч. Воно лежало і важко дихало. Дів-

чинка взяла його на руки і доторкнулась до носа, сухий! Як лікують собак? Вона знала, що є лікарня для тварин, та там працювала подружка її батька і вона побоялась нести його туди. Побігла до сусідки, тітки Нінки, у них був пес у дворі. Але тітка не знала, як лікують тварин, бо їх пес ніколи не хворів.

— А для чого тобі, мала? Хочеш песика завести?

— Та ні, що ви! Просто стало цікаво, чи хворіють тварини, як люди.

— Хворіють і вмирають і ліки в них бувають такі ж, як у людей.

— Від усіх хвороб такі самі, як у людей?

— Ні, напевно не знаю, але думаю, що ні. Піди до бібліотеки і почитай у книжці!

— Ой, як я сама не допетрила! Дякую.

До бібліотеки кілометр шляху, та вона пролетіла його так швидко, що не встигла навіть перерахувати чого-небудь. Це була її звичка: сьогодні рахувала будинки, завтра черешні, після завтра кольори парканів, або воріт і так весело і швидко минав час. Вочевидь, вона була провідним статистиком своєї вулиці! Сьогодні бігла не розпізнаючи дороги й не бачила нічого. Хтось йшов назустріч і привітався, та вона не звернула уваги, хто то був. Ось і бібліотека і Надія Іванівна, бібліотекарка, всміхається і вітається, а вона пискнула вітання і зразу запитала книжку про собачі хвороби і як їх лікують. Надія Іванівна здивувалась та нічого не сказала, а тільки показала полицку, де мали бути ті книжки. Софійка любила Надію Іванівну, бо та дуже багато знала і завжди притримувала для неї цікаві книжки або навіть давала читати ті, що читати їй було ще зарано. Крім того, вона завжди була привітною

і зверталась до Софійки, як до дорослої! Іноді просила допомогти навести лад на полицях. А це було не просто! Бо необхідно було знати куди саме поставити ту чи іншу книжку. Розуміти до якого виду літератури відноситься примірник, який у нього код! Софійка все знала і рада була, що Надія Іванівна потребує її допомоги!

Дівчинка швидко пробігла очима по корінцях книжок і знайшла потрібну. Там було написано не багато і не про щенят, а дорослих собак, та дівчинка все запам'ятала і добре зрозуміла. Хвороби при яких підвищується і довго тримається температура, лікуються антибіотиками. Де їх беруть? В аптеці, без рецепту їй нічого не продадуть. Гроші вона мала, ретельно заховані від сторонніх очей, вони лежали у надійному місці. Бабуня давала їй на свята карбованець, а бувало і три. Так дівчинка назбирала цілих тридцять карбованців і то був її скарб, про який вона нікому не говорила. Нікому і ніколи. Але де ж дістати ліки? Всі дорослі були знайомі батьків і всі вони не викликали у неї довіри. Вона йшла центральною вулицею свого містечка і в її голові відбувалась справжня мозкова атака. Вона перебирала всі можливі варіанти, всіх подружок, їх батьків, якихось дальніх родичів. Жаліла, що її бабуня живе далеко в селі, вона б точно допомогла їй. Єдина людина, яка любила її безмежно і щиро. Людина, яка на ніч гладила її по голові і розповідала казки, читала вірші, співала пісні і ніколи не виказувала їй таємниці і мрії була недосяжною. Софійка могла поїхати до неї тільки на канікули, а до них ще цілий тиждень.

Попереду показались державні будинки, дво-поверхові, зі зручностями. Всі мріяли там жити! Та тільки не вона. Там не було простору, важко дихалось і люди жили на голові один у одного. Софійка збереже це відчуття на все життя, відчуття скутості і тісняви, відчуття змішаності, якогось енергетичного гоголя-моголя з чужих відносин, відчуттів, страждань, невдоволеностей життям, короткотермінових радощів. В цих будинках жило начальство. Ну не таке вже велике, але ж і не прості роботяги: майстри з заводу, санітарні лікарі, мілкі працівники райкомів партії, залізничники. Їх діти не особливо товаришували з такими, як Софійка, бо майже всі вони були не місцевими, говорили російською і сміялись над їхньою вимовою і звичаями.

Та зараз вона попрямувала саме до цих будинків, бо в одному з них жила її однокласниця. Софійка не товаришувала з нею, та й ворожнечі не було. Згадала вона про неї тому, що та мала завжди хворого батька. На що він хворів, Софійка не знала, та розрахунок був правильний: якщо людина хворіє так довго, то значить, що хвороба важка, а важкі хвороби лікуються антибіотиками (так було написано у книжці).

Двері їй відкрила її однокласниця і дуже здивувалась. Софійка вибачилась і попросилась зайти, неначе забула записати домашнє завдання. Оленка, хоч і не зрозуміла для чого йти через усе місто до неї, якщо поруч живуть безліч однокласників, та впустила Софійку і пішла за щоденником. Софійка побачила на маленькому столику різні баночки, коробочки, пляшечки і в них краплі, пігулки, мазі і незнайомі назви, назви які треба було б розшифровувати тиждень!

- Що ти там роздивляєшся?
- Та дивлюсь такі баночки гарні, а написано на них не зрозуміле.
- То все ліки мого тата. Ось, дивись. І вона почала показувати і розповідати що означають написи на посудинах.
- А ти чула, що є такі ліки, антибіотики?
- Ну звичайно! У нас є! Це пеніцилін. В цю баночку треба додати спеціального розчину, збовтати, а потім зробити укол! Так робить моя мама!
- А скільки коштує така баночка?
- Не знаю, та в нас їх багато. Тому, думаю, не дуже дорого!

Далі вона відкрила щоденник і Софійка зробила вигляд, що ретельно переписує завдання. Насправді, вона знала все напам'ять і вже всі уроки поробила, бо на них вона відводила тільки півгодини, максимум годину. Більше часу вона не мала. А якщо треба було читати, то читала ввечері. Зараз їй потрібно було терміново вкрасити ці ліки! Будь що!

- Принеси мені водички, будь ласка.

От і все. Справа була зроблена. Шприц, спирт, пеніцилін, розчин для пеніциліну, все було в її кишені і вона ковтнула водички і побігла, як час. До дому, дійсно, було не близько.

Злетіла по драбині на горище, підбігла до цуцика і заридала! Він помирав! Це було очевидним! Він розгриз свої лапки до крові і скавучав, неначе проклинав когось. Не жалісно й не беззахисно, а саме зі злістю, грізно і від того вона плакала ще сильніше, бо що він кому міг зробити, цей хворий, умираючий, безіменний цуцик?

— Це що тут відбувається?, — підходячи все ближче закричав батько.

— Що це ти приперла на горище? Та це ж щеня! Ах ти ж, Заїда! Я скільки разів тобі говорив, щоб ти не носила додому цих вилупків? Самим жерти нема чого, а ти ще й тягнеш непотріб!

— Таточку, він хворий! Його потрібно до лікаря, він дуже хороший і їсть мало. Я своє йому віддаю!

— Нема тут нічого твого! Тут все моє! Ти бач! Хворий. Ти що здуріла? Таких хороших на вулиці повно! Хворий повинен здохнути, ще чого не хватало! Цуценят прибудних до лікаря носити! Сама викинь за хвіртку, а то я його зараз об стінку розмажу! Що їй було робити? Викинути щеня на вулицю? Щоб він страждав і мучився?

Взяла відро, зачерпнула води в діжці майже до країв, взяла в руки песика, який трясся, скарився, бився і певно вже помирав. «Йому дуже боляче», — якось відсторонено подумалось їй. Подивившись йому у вічі, піднесла до відра і опустила його на дно. Вона вже не плакала вголос, не кричала. Сльози просто солоним струмком падали у воду. Він не дуже пручався і не довго бився. Одразу затих. Софійка ще потримала його на дні, щоб не завдавати йому ще більшого болю, витягла з води тільки, загорнула в приготовану ганчірочку. Ганчірочка була куценька, все ж таки песик підріс за той короткий проміжок, що вона про нього дбала. Тоді вона вирішила загорнути тільки його мордочку, щоб земля не попала до рота, взяла лопату, викопала ямку, опустила свого безіменного песика туди і повільно, ретельно засипала землею.

— Що ти? Город копаєш? — почувла з-за спини голос матері.

— Так мамо. — відповіла повільно і спокійно, навіть не повернувшись у її бік.

— Іди, поїж. Я зварила борщу з півнем. Бабця твоя передала, просила тебе нагодувати.

— Дякую. Я сита. Зараз докопаю і прийду.

Що вона відчувала? Вакуум. Тоді вона вперше відчула вакуум. Вона не знала, що це, може тільки теоретично уявляла, як це простір без повітря. Це була її єдина думка та й та промайнула і згасла. Довго вона її не думала, бо думати було боляче. Тоді вперше вона уявила великий кокон, який прийняв її душу на відпочинок. Більше вона не могла. Адже їй було всього дев'ять рочків.

III

Увечері їй стало зле. Не так, як тоді, коли вона застуджувалась, а так, що зовсім втратила свідомість. Як поміж туману блукала її душа і вона чула, як сварились батьки, як мати побачила її спину, як батько називав її і маму поганими, але такими звичними для Софійки словами. Потім приїхала швидко. Її викликали тому, що температура піднялась у дитини до критичного рівня. Цього Софійка вже не чула. Лікар оглянула дитину і забрала до лікарні.

Дівчинка прийшла до тяти за три дні. Розплющила очі бо відчула запах їжі. Поруч з її ліжком стояла тарілка з картоплею і котлетою. Вона сіла у ліжку і почала ковтати холодну картоплю і котлету так швидко, наче вже підходили загарбники лікарняної смакоти. Після того, як все з'їла подумала, що треба було б спитати, чи можна то їсти?

Але поруч нікого не було. Всі сусідні ліжечка були порожні. Спина ще боліла і вставати не хотілось, тому вона лягла, угрілась і знову заснула. Крізь сон почула, як говорили дві жінки, напевно медсестри.

— Дивись, Тетяно, вона поїла обід. Господи, воно ж холодне все стоїть вже декілька годин! Бідна дитина! До чого ж довели!

— Не кажи, Светка! Ми своїх не знаємо чим нагодувати, а ця холодній картоплі з котлетою рада. Он, бач, аж тарілку вилизала, мити не треба!

— Говорила лікарка, що якщо сьогодні не оклигає, то гаплик їй. Побив її батько дуже.

— Звідки знаєш, що батько? Казали, що то вона з хлопцями на вулиці побилась.

— Не. Мій Сергій сказав, що батька викликали до них у відділок і там трошки натиснули на нього от він і зізнався. Сказав, що кримінальну справу завели. І якщо дівчинка виживе і дасть свідчення, то батько сяде років на п'ять ну якщо не виживе, тоді навіть не знаю, що б і присудили.

— Ова! Хоча і побої не перші. Ти ж бачила її спину, коли уколи робила! Там живого місця немає!

Дівчинка засинала і думала тільки, що їй тепло і вона сита. Було так добре!

Зранку прийшло багато лікарів. Вони дивились хто зніжковіло, хто з жалем, хто відводив очі та байдужого погляду не було. Вони слухали її, стукали по спині у тих місцях де не було шрамів і синців, просили підняти руки, заплющити очі, і все подібне.

Згодом прийшов міліціонер і все випитував у неї: «Хто «наніс їй такі ушкодження?». Куди наніс? Що або на що наніс? Та все вона розуміла, але що

відповідати, ще не знала. З одного боку, батько її б`є і маму б`є, сестри ще маленькі, їх не чіпає. Вона страшенно його боїться і завдати йому шкоди вона б хотіла та, по-перше, вона не впевнена, що його посадять, а по-друге вона чула, як сусідка, тітка Нінка жалілась матері, що Миколу, її чоловіка, скоро випускають і коли він повернеться з в`язниці то точно її вб`є. А крім того, вона говорила, що все ж таки без чоловіка у хаті важко. Який би він не був поганий інколи й зарплату додому доносив, а коли й дрова рубав і хату ремонтував. Їй, маленькій, важко було прийняти доросле рішення та й мама дуже її просила не говорити на батька, бо це таки її рідний батько, і він, може згодом, виправиться? Софійка не думала, що це можливо. У свої дев`ять років вона знала і розуміла речі, які не знають і не розуміють люди наприкінці життя. Вона сприймала життя таким, яким воно було. Не прагнула його переробити, або завадити йому. Вона думала і чекала і це очікування ще не завершилось. Вона знала, що іноді треба чекати довго, щоб прийшло правильне рішення, тому і не поспішала.

Її життя складалось з двох нерівних частин: зі світу реального і книжкового. Реальний світ був поруч, вона не в змозі була його змінити, виправити, вплинути на нього, тому він був таким, як був. А ось книжковий світ був керованим, вона могла взяти ту або іншу книжку, могла кинути читати, а могла ні. Вона була не просто собою, а собою найкращою! Собою сильною, гарною, щасливою, собою майбутньою. Тільки завжди побоювалась, що неначе бере трошки в борг у свого майбутнього. Неначе уявляє, проживає таке гарне життя і саме тому його вже не може бути, бо воно, хай і у мріях,

та вже минуло. Але це були такі віддалені від життя думки, що вона їх не дуже боялась, а може попри все хотіла мати таке життя, як у її улюблених книжках? Їх вона не читала, ковтала! Кожна наступна книжка дарувала їй радість передчуття загадковості, таємниці, казки... І тоді у дівчинки було свято: вона брала з собою маленького ліхтарика і залізала з книжкою під ковдру.

Ходити до бібліотеки їй дозволялось і, слава Богові, які книжки вона читала, батьків не цікавило. Напевно, вважали, що в бібліотеці немає поганих і шкідливих книжок? А вона не читала про піонерів-героїв! Не любила читати про війну. Вона читала книжки Франка, Лесі Українки, Марка Твена, Льюїса Керола, а пізніше Дюма, Бальзака, Лорки, а ще пізніше літературу по психології, філософії і все, що можливо було прочитати в провінційній бібліотеці. А прочитати там було що! До провінції, якщо і доходили накази про заборону якогось автора або збірки, то ніхто їх не виконував, бо особливо ї нікому було. Та й для чого? Перевірки були не часті та й не ретельні. Яка різниця, що за книжки читає молодь у забутому Богом українському містечку? Тому Софійка прочитала всю американську фантастику та й радянську теж, прочитала «Майстра і Маргариту» якогось Кишинівського видання, ще тоді, коли ніхто про Булгакова їй не говорив. Прочитала Стругацьких, практично все, що було видано. Вона читала, років на шість випереджаючи своїх однолітків. З дитинства їй було однаково, якою мовою читати, українською чи російською. Взагалі мови, література, історія, географія були її улюбленими предметами. Математику, а потім

алгебру викладала добра і розумна вчителька Роза Мойсеївна, і тому дівчинка полюбила математику, і добре її знала, але якби не та вчителька, то, напевно, не вибрала б цей предмет. Так, як не вибрала і не полюбила хімію. Вчителька з хімії була пихата і зарозуміла: завжди принижувала учнів, особливо тих, хто був із малозабезпечених родин. Тих, за кого нікому було заступитись. Такою була і Софійка. Їй діставалось від хімічки завжди. Вона називала її тупою, обірванкою, шкапою і іншими образливими словами. Ті слова були болючими тому, що вона робила це при однокласниках, а Софійка не могла відповісти. Однокласники підсміювались, або втягували шиї в плечі, бо декого вона травила так само, як і Софійку. Софійці було соромно і прикро і вона, як могла захищалась. Як може захиститись від дорослої, авторитетної людини маленьке створіння, залежне і слабке? Підкласти кнопки на стілець? Навошити дошку? Переставити колби з речовинами? А потім вона почула, як та вчителька плаче на одинці у своїй лабораторії і говорить сама з собою. Говорить так жалісно, так просить когось не зраджувати її, не робити їй боляче!

В її книжках все було зрозуміло: з одного боку всі добрі, чесні і благородні, з іншого — злі, брехливі і негідні. В житті так не виходило. Вчителька хімії була зла і беззахисна одночасно. Про тітку Клаву і дядька Володю Безштаньків всі говорили з острахом, як про злодіїв, а вони були добрими і завжди допомагали тим, хто їх кривдив.

Отже, що говорити міліціонераві, вона не знала. Хай думає, що в неї трохи поїхав дах і чекає. Їй треба подумати. Добре подумати.

За декілька днів Софійку виписали з лікарні і вона пішла додому. Медсестра у передпокої не хотіла її відпускати, так як за дівчинкою ніхто не прийшов. Мати працювала, а батько, хоч і міг за нею заїхати та не схотів. Щось там вигадав і не прийшов. Марно медсестра дзвонила йому на роботу — на місці його не було.

А Софійка була рада! Від лікарні до її будинку можна йти різними шляхами: довгою вулицею до самісінького повороту, а там за два квартали і її хата, а можна було пройтись багатьма вулицями, подивитись на нові будинки, які вирости у новому мікрорайоні. В їх містечку будували біля старого заводу нові корпуси і у місті з'явилося багато нових людей. До того ж мати передала їй нові чобітки! Звичайні, чорненькі чобітки але вони були високі! Як носять дорослі! Батько завжди жалівся, що в неї дуже швидко ростуть ноги і однієї пари взуття вистачає тільки на сезон! Добре ще, що за нею була молодша сестра і всі речі після Софійки діставались їй. Вона пройде поміж великих, п'ятиповерхових будинків і всі будуть дивитись на її класні чобітки, пальто, хустинку. І їй не буде холодно, бо вона добре вбрана, гарно і тепло. Треба так вибирати дорогу, щоб пішло на це більше часу! Так скутила вона за свіжим повітрям, прогулянками, запахами осені. У її маленькому містечку добігав кінець листопадовий чин.

Дівчинка йшла додому, до дому, який не любила, в якому їй завжди було страшно, голодно, моторошно. Вона йшла, милувалась світом і думала про те, що сказати слідчому? Вперше доля її батька, її ворога, людини, що випромінювала зло, залежала від неї. Часто, у своїх думках вона уявляла, як його

не стане. Вона не уявляла як, не думала і не бажала йому смерті. Просто хотіла, щоб його не стало. Був і нема! Але самій посадити його за ґрати? Ось, зараз вона згадає щось добре, хороше, веселе про свого батька! Ось зараз! Та якби не заглиблювалась у своє минуле, не таке вже й велике, нічого доброго про батька згадати не могла! Він був добрим до неї тільки якщо поруч була бабуса. Чому її боявся, не знала. У те, що він спроможний відчувати нормальні людські відчуття, такі, як любов чи повагу, не вірила. Вірніше, не те щоб не вірила, а просто відчувала усім єством, що він не може і все. Навіть не мала сумнівів у тому! Його силувана турбота ніколи її не дурила. І все ж таки він її батько. Чи ні? Може він її ненавидів бо вона не його дочка? Ні, не може того бути! Вона схожа на нього! Обличчям така, як дві каплі води! А от вдача не його! Вона не була жадібною, заздрісною і злою. Навіть не знала, що воно таке, ті відчуття. Мати називала її «роздай біда». Ну, спроможна дитина вирішити таке складне і болюче питання? Стомилась про це думати і всміхаючись, почала думати про своє майбутнє щасливе життя! Як вона виросте, стане гарною-прегарною, буде заробляти багато грошей і поїде далеко — далеко, у велике і гарне місто, де живуть добрі і щирі люди!

IV

Ще не дійшла до хати одного кварталу, як почула материн крик. Такий страшний і моторошний, що погнав її, як вітер! Двері були зачинені, ключа на місці теж не було тому схопила сокиру і стукнула по зачинених дверях, що мала сили. Випадково удар прийшовся по найслабшому місцю і двері відчинились.

Картина не приголомшила і не вразила: батько сидів верхи на матері і душив її пасмом, а та вже хрипіла. Він побачив дочку та навіть не послабив хватку на матеріному горлі, і, навіть відвернувшись від дитини з кривою усмішкою: «Мол, дивись! Страшно? І тобі таке буде». І з дівчинкою відбулось щось незбагненне, незрозуміле і взагалі то неможливе. Вона підбігла до батька, замахнулась сокирою, що досі тримала в руках, і вдарила. Перед тим, як сокира упала на батькову голову, Софійка побачила біле, як найбільший сніг, крило, воно м`яко і легко відвело удар від темені і він прийшовся на шию. Потім вона вдарила ще і ще, стільки скільки змогла. І біле крило кожного разу відводило сокиру від голови. Вона бачила все це неначе збоку і зверху, неначе чиймись, не своїми очима і все було, як на уповільненій плівці в кіно.

Далі вона погано що пам`ятала. Запам`ятала тільки, що батько повалився вперед і придавив матір тоді дівчинка відштовхнула його і нахилившись, почула, що мати дихає.

Далі мати підвелась і схопила Софійку за руки. Сокира упала на підлогу. Дівчинці не було страшно, або лячно, ні. Вона просто заспокоїлась і сіла на диван. Сіла і просто дивилась перед собою, наче повернувся вакуум і вона, як місточком перейшла ним у свій білий кокон. Коли вона трошки підросте, то буде називати такий стан «впасти в кому». Отже, вона впала в кому, енергія, що звільнилась, дозволила їй духові почати перехід на інший рівень, і тому тимчасово вона повинна була відпочити і наповнити новою енергією порожнечу, що виникла в її душі. Та все це розумне буде потім, а зараз вона просто дивилась поперед себе і ні про що не думала.

Мати побігла кудись, потім повернулась, потім приїхали лікарі, потім міліція, потім почали збігатись сусіди. Вона побачила тітку Клаву, яка дивилась на неї своїми добрими очима і по її щоках текли сльози, такі великі, наче краплі літнього дощу, яким потрібно швидко напоїти спраглу землю. А очі були такі глибокі і добрі, як у її бабусі. Вона подивилась на її руки, теж добрі і ласкаві, зараз вони тримали вузлика і Софійка зрозуміла, що тітка Клава зробила те, про що мріє кожна дитина: вона принесла їй запашних пряників, які тільки-но спекла! Вона прийшла заспокоїти дитину, маленьку дитину, маленьку дівчинку, якій потрібні солодкі пряники, без слів, без обговорень, без пояснень.

Мати все говорила і говорила з оточуючими, а дівчинка сиділа і дивилась на вузлик в руках тітки Клави, дивилась і посміхалась. Їй так подобався той вузлик, він так її зігрівав і веселив, що посмішка блукала її обличчям. Дорослі люди, що товклись у кімнаті подумали, що у неї шок і ніяких питань не ставили. Тільки уважно придивлялись до дівчинки, гадаючи чи нормальна вона? І взагалі, чи можливо лишитись нормальною після таких подій?

Софійка підвелась і спокійно сказала, звертаючись до міліціонера, який, на її думку, був головним: «Я піду до туалету. Якщо ви боїтесь, що я втечу, пошліть зі мною когось» і не чикаючи відповіді вийшла. Вона сказала тихо-тихо, та її чомусь всі почули. Замовкли і подивились один на одного. Міліціонер підняв у подиві брови, тітка Клава ще більше залилась сльозами, мати широко відкрила рота — всі заклакли.

В туалеті її змудило. Вона вирвала все, що мала у шлунку і тільки тоді заслабла. Ослабли руки і ноги, опустились плечі, вона ледь встигла відкрити двері і вдихнути свіжого повітря і впала непритомна.

Прийшла до тями, коли відчула різкий запах, лікар водила біля її носа ваткою з нашатирним спиртом. В хаті нікого не було, забрали і батька. Мати вже встигла прибратись, помити підлогу («Як за покійником», — відмітила про себе дівчинка) і уважно дивилась на дочку, стоячи за спиною лікарки. А Софійка дивилась навкруги, неначе щось шукала очима і посміхнулась, коли знайшла. Тітчин Клавин вузлик стояв на стільцеві біля дверей! Вона його лишила для неї! Смішно! Вона трохи не убила свого батька, а може й убила, вона не знала напевно і думала про вузлик і про пряники! Вона спіймала себе на цій думці і їй не було ні страшно, ні прикро, а чомусь смішно!

— Що ти доню? Може хочеш чогось?

— Так, мамо. Дайте мені, будь ласка, того вузлика, що біля дверей на стільцеві лежить. То для мене тітка Клава лишила.

Мати принесла вузлика. Софійка відкрила і побачила те, що їй чекала — великі жовті пряники політі цукровим сиропом. Вони склеїлись, зліпились один з одним, бо, напевно, тітка Клава дуже поспішала і вони не остигли. Так тепло стало Софійці від цієї думки, так добре! Вона повільно, зі смаком з'їла їх всі, з'їла та так і заснула зі щасливою усмішкою на вустах.

Лікарка говорила матері, що треба показати дівчинку психіатру, а для цього треба їхати у обласний центр, велике, гарне місто, про яке Сонічка

тільки чула, але ніколи не була. Інші слова потонули в теплій річці сну і вона не чула, як мати сказала, що завтра треба відвести її до слідчого і що вона не знає, що їй тепер робити.

Слідчий виявилось був не чоловік, а жінка. «Так, навіть краще!», — Сонічка здивувалась, та не показала виду. Вона все ж таки розраховувала на чоловіка. «Хоча, власне, яка різниця?», — мислила вона собі, — «Яка різниця кому говорити те, що вона вирішила сказати? Однаково, вони їй повірять, бо вона ж дитина!».

Дорослі чомусь вважають, що діти не можуть по справжньому брехати, тобто брехати, як вони, дорослі. І що їх, дітей, на тій брехні, чи то краще сказати, фантазіях, легко спіймати і викрити. А ще вони впевнені, що діти нічого не розуміють і не пам'ятають! Які невдалі думки спонукають дорослих робити фатальні помилки з дурного розуму!

До кабінету зайшли з матір'ю. Розсілись. Слідча приязно посміхалась до Сонічки і говорила, силу-ючись сподобатись і завоювати довіру дівчинки.

— Скажи, Софійка, ти розумієш для чого ти тут?

— Напевно, ви хочете, щоб я розповіла про те, що сталось учора і раніше і що я думаю з цього приводу?

— Точно, — брови поповзли вгору.

— Добре. Та я не буду говорити у присутності мами.

— Але ж ми не можемо говорити з тобою без твоєї мами.

— А коли б її взагалі не було, то якби ми могли з вами поспілкуватись?

— Ну ми б запросили першого ліпшого педагога, — тепер і очі у міліціонерки почали збільшуватись.

— Добре. Хай хто, тільки не мама.

— Чому, доню? Хіба ти мене боїшся?

Питання залишилось без відповіді, а слідча на-казала мамі вийти за двері.

Школа була не далеко, хоча треба сказати, що у їхньому містечку нічого не було далеко. Всі установи знаходились у купі, щоб зручно і швидко. Тому молоденька вчителька прийшла хвилин за десять. Добре, що вона молоденька і добре, що Сонічка її не знала, бо говорити те, що вона вирішила сказа-ти при незнайомих людях їй буде простіше.

— Софійка, це викладачка молодших класів, її звуть Інна Петрівна. Вона буде присутньою при на-шому спілкуванні. Ти не заперечуєш?

— Ні, не заперечую.

— Софійка, тоді, скажи, будь ласка, що хотіла.

— Мені говорити дуже важко, — схлипнула вона, — тому я буду збиватись з думки і можу щось переплутати. Прошу мене пробачити.

— Добре, дитинко, говори.

— Мій батько хотів мене згвалтувати. І далі вона, хоч і плутано та всеж доволі зрозуміло і з подробиця-ми розповіла цим чужим людям все, що хотіла. І про те, як він її бив, як часто і як сильно, як змушував пра-цювати, як приходив п'яним і знущався з неї і ще бага-то такого, що дорослі сиділи тихо і питань не ставили.

Як скінчилась її розповідь, молоденьку вчитель-ку кинуло у піт. Софійка бачила. Як великі краплі ваитсупили у неї на лобі. Слідча трималась та все ж таки видно було, що і вона збентежена. Софійка на при кінці свого монологу заплакала, але не в го-лос, а так, тихенько і жалісно. Слідча попросила її посидіти у коридорі і спитала, чи нормально вона

себе почуває? Софійка кивнула головою і вийшла. Двері причинили не щільно, напевно від хвилювання і тому, що чули таке вперше.

— Ну справи! Що ти думаєш про це, Інна?

— Не знаю, що й сказати. Шок.

— А якщо вона наговорює на Льоню? Все ж таки перевірити це не можливо! З тих подробиць, що вона наговорила, у нього нічого не вийшло. Та й було це тиждень тому. З іншого боку, вона ж у лікарні лежала, невже ніхто не оглянув? Хоча шрами, побиття, синці на її тілі можна і так перевернути. Як би вона була старшою хоч років на три - чотири, я б засумнівалась, серйозно, а так...

— Але звідки вона може знати такі подробиці? Вона ще дуже мала, щоб такі дрібниці і відчуття свої описати і його поведінку і анатомічні подробиці! Таке треба бачити! У школі цього не навчають! Ні, неначе правда!

Софійка все чула. Сиділа біля дверей, скрючена і скоцдорблена тулилась у куточку стільця і тряслася від страху і огиди. І все ж таки подумала про себе: «Звідки знає, звідки знає? Книжки читати треба уважно!». Ця думка її звеселила і вона засміялась, засміялась голосно, нервово, якимось дорослим, навіть старечим смішком. Вона не могла адекватно оцінити свій вчинок. А хто б зміг? Хто б закинув того лантуха собі на плечі? З її спотвореними уявленнями про добро і зло, з її недитячим горем і шаленою жагою до життя? Хто б вирішив це все одним махом? Так, як зробила це вона, хто?

За місяць був суд. В ті часи суд з розлучення був такою ж рідкістю, як і апельсини чи жуйка, тому все містечко ходило на такі вистави, де демонстрували єдині у Радянському Союзі реаліті шоу.

У залі стояв кріпкий запах махорки, перегару, «Червоної Москви» і «Конвалії». Зібралась громада всього містечка. Прийшла ж, звичайно, і її класна керівниця. Дівчинка вже знала, що так буде, бо за законом при допиті неповнолітнього повинен бути присутній педагог, щоб засвідчити, що дитину не примушували говорити. Наче так. А може у суді це було не обов'язково і вчителька просто прийшла подивитись розважальний захід, щоб потім цілий рік було про що чесати язиками? Розлучення жінки з трьома дітьми! Не чувано! Не бачено! Що зробили з дитиною? Ходили різні чутки і різні натяки чулись у пащекуваннях сусідів дальніх і ближніх!

Раніше Сонічка нізащо б не пішла до суду, а тим більше ніколи б не стала говорити перед такою кількістю людей та ще й про свою родину, про своє життя, про свої страхи і образи. Та тепер вона не боялась ні позору, ні людського осуду, ні глузування. Вона хотіла тільки, щоб її батько більше ніколи не міг з'явитись у її житті, ніколи. Який би вирок не виніс цей суд, як би важко не складалось їх з мамою і сестрами життя, вона була готова до всього.

Тільки одна обставина точила її душу. На суд приїде її бабуся! Софійка повинна буде у її присутності розповісти суду, як поведився її батько з нею і мамою. Вона так не хотіла засмучувати свою дорогу бабусю! І ще вона боялась, що бабуся їй не повірить, а буде думати, що її навчили так говорити.

Та ось настала мить, коли їй треба заходити до зали суду. Вона, як завжди з нею бувало від великого хвилювання або страху, миттєво перестала чути і бачити. Як у кіно: вона добре чула і бачила суддю,

вона йшла за вчителькою на середину зали, та все, що відбувалось навкруги минуло для неї непоміченим. Ось вона пройшла повз батька, повз бабусю, але зрозуміла це тільки тому, що побачила знайомі чоботи і зелену спідницю. Вона розуміла, що людей повна зала, вони говорять між собою, стоїть гомін. Та зір і слух жили окремим життям, вона не була їм господинею.

Перед нею стояв великий стіл на підвищенні, а за ним сиділо троє людей: насуплена жінка з величезною зачіскою, молода, хвороблива жінка праворуч і старий чоловік, лисий і в окулярах ліворуч від великої зачіски. Нікого, крім них вона не бачила і не чула.

— Як тебе звати, дитино?

— Софія Леонідівна Чеховська.

— Скільки тобі років?

— Дев'ять.

— В якій школі ти навчаєшся?

— У четвертій.

— Як вчишся? Які предмети тобі найкращі?

— Ось, характеристика зі школи, Тамаро Степанівно!, — голова суду взяла характеристику, пробігла очима і знову звернулась до Софіїки.

— Так що? Які предмети найкращі?

— Все цікаво. Та найкраща математика.

— Чому? Зазвичай, дівчаткам більше література до вподоби або історія.

— Математика точна наука. Нічого вигадувати не треба та й не можливо. Два помножити на два дорівнює чотири.

— Ну якщо в цьому сенсі...Отже ти давала свідчення слідчому у відділку. Я їх читала. Скажи, все, що ти тоді говорила, то правда чи може тебе хто навчив так говорити?

— Ні, мене ніхто не навчав так говорити. Я сказала правду., — і Софійка пустила сльозу. Вона репетирувала цей епізод сто разів вдома перед маленьким люстерком і зараз вийшло так, як вона і запланувала. Заплакала не тільки вона, а і дехто з жінок у залі. Велика зачіска не хотіла читати її свідчення, не хотіла говорити у відкритому засіданні такі негідні радянського суспільства речі. А може просто вирішила притримати інтригу і розповісти подробиці своїм найближчим подругам і знайомим? Плітки у їх містечку були найулюбленішою розвагою і жінок і чоловіків. Спочатку тільки шепотіли за спиною, потім і перед очима, а якщо людина не могла дати собі ради і захиститись, то все, пропадала людина. Її практично розривали на шматки і вона ставала ізгоєм. Це маленьке містечко, мала!

— Добре, Сонічка. Іди.

Не тямлячи себе від щастя, що все так швидко скінчилось, Софійка опустила очі і вийшла з зали суду. Вона готувалась до серйозної розмови з дорослими, розумними, досвідченими людьми. Перечитала купу книжок з психології і анатомії, про перехресні і звичайні допити, посібник з акторської майстерності, а вийшло все так просто, навіть не цікаво. Вона вийшла з зали і подумала, що її ретельна підготовка якимось дивним чином вплинула на головуючу і та прийняла найвигідніше для Софійки рішення!

Все. Вона зрозуміла, що її страждання закінчились.

Між тим, дівчинка достеменно усвідомлювала, що вона зробила. Сумління не бентежило її душу. Вона затимила на все життя, що добре можна зробити тільки ту справу, яку робиш власними сила-

ми, без підказок і порад. Просто сили ці треба десь взяти. Наприклад, попросити у безіменного песика.

Батько прийшов додому по обіді. Софійка саме поприбиралась у хаті, затопила піч, приготувала обід і тільки но всілась робити уроки. Це була її улюблена мить: відкрити щоденник і упевнитись, що уроків не багато і вони легкі! Швиденько впоратись з завданням і взяти до рук якусь чергову не відкривану ще книжечку!

Матері не було вдома. Софійка подивилась на нього і він не витримав її погляду. Вона розуміла, що цей чоловік сильніший за неї і якщо захоче, то може її вбити. Та тільки тепер вона буде захищатись до останньої краплі крові, буде кричати, кликати на допомогу і нізащо не попросить його зглянутись чи помилувати її. Ніколи. Він зрозумів її погляд. Вона дозволила прочитати її думки. І він відвів очі. Мовчки зібрав свої речі і пішов назавжди з злістю кинувши у її бік на останок: «Щоб ти здохла, Заїда!». Вона здригнулась від цих його слів, а потім всміхнулась і подумала: «Та, ні! Саме зараз моє життя тільки починається!»

Інклюзія

Ірина Арчер

Після того як світ відзначив 2050 Різдво, я не міг спати всю ніч, тому що залишилося кілька днів до моєї співбесіди стосовно роботи в «Корпорації».

Останні 15 років то була найбільш популярна компанія в світі, де мріяв працювати кожен житель нашої планети. Звідти ніколи не звільнялися, а вільні робочі місця з'являлися раз на 7-10 років. Так і я цього дня чекав 5 довгих літ, які для мене особисто розтяглися, наче всі 15. На це місце було кілька тисяч чоловік, та попередній відбір пройшли лише 30. Я був впевнений, що моя мрія здійсниться і я зможу кожного дня радіти одягаючи жовто - блакитну форму та прямуючи до свого офісу. До «Корпорації» мене готувати почали ще мої батьки, коли мені стукнуло 17. Кожного дня після занять у школі безліч додаткових програм, курсів, що розвивали мене як розумово так і фізично. Та не зважаючи на всі мої якості, було одне але...

10 січня 2050 року — найважливіший день мого життя. Я сидів у фойє та чекав, коли зможу увійти до кабінету директора цього філіалу. Не дивлячись на те, що співробітників у компанії нараховувалося більше 10 тисяч, директор особисто обирав кожного.

— Наступний, — із за столу вимовила дівчина, не встаючи з місця.

Підвівся. Пішов до дверей, ще раз прокрутивши в голові монолог, який так ретельно готував для цієї бесіди. Увійшов до кабінету директора та наблизившись до столу, за яким він сидів, зупинився. Сісти не було де.

— Доброго дня, пане Єловський. Раді вітати вас.

— Доброго, — потиснувши його руку, вимовив я. Для мене дуже велика честь.

— Знаю, — посміхнувшись сказав чоловік. Для всіх нині то велика честь. Я не хочу довго вас затримувати і будемо відвертими та перейдемо до головних запитань. Ви гідний співробітник і зараз багато людей які своїми розумовими здібностями та наполегливістю вражають. Але ж ви знаєте, як важко знайти роботу людям без привілеїв. Я так розумію, ви їх не маєте.

— Не маю. — Я намагався... Я кожного дня намагався створити їх для себе. Кожен мріє про них, але підвищений відео контроль та сучасні медичні обстеження виключають можливість отримати їх не природнім шляхом.

— Розумію. Та хіба вам не відомо, що успіх «Корпорації» забезпечений саме особливими людьми і наскільки б ви не були добре підготовленими до роботи тут, ви будете відставати. У нас на всю кількість персоналу лише 10 людей без привілеїв і, дозвольте зауважити, це не тільки в нашому філіалі, а в усьому світі. — Він нарешті виїхав із за столу в своєму кріслі. Я народився без ніг. Може й вам пощастить у наступному житті. Наразі ви нам не підходите. Я так розумію ви їздите на авто.

— Так. Найновіша модель. Найшвидший.

— То не має значення. Відтоді як наші візки почали літати, автомобілісти завжди відстають і запізняються. Мінус наших доріг. До побачення.

Більше не було сенсу розмовляти. Я знав, що саме мій фізичний розвиток та здоров'я стануть причиною провалу. Це було очікуваним, але віра жила в душі і я повинен був спробувати, щоб не жалкувати потім до кінця життя. У 2050 був зовсім новий світ. Світ у якому люди з привілегіями — це в колишньому люди з вадами здоров'я: розумовими відхиленнями, в інвалідних візках, з паралічем та безліччю інших відмінностей. Вам напевно зараз здається це неймовірним і важко зрозуміти, як таке можливе. Та я розповім передісторію, з чого все почалося.

Уже 30 років як я з'явився на світ у місті недалеко від Києва. Тато розповідав, що воно зовсім нове і вони переїхали туди за рік до мого народження. Жили до того в селі з моєю бабусею. В іншій частині країни. Та внаслідок військових заворушень у тому краї та завдяки заслугам мого батька отримали квартиру тут — в більш захищеному завдяки новим технологіям краї. Сюди заселяли безкоштовно: через певні відзнаки, або людей які не мали змогу повноцінно захищати себе — «інвалідів», як тоді казали. Так у моєму кварталі було близько 50 дітей у візках, 20 розумово не повноцінних та ще зо 20 глухо німих. Тато не дозволяв мені з ними спілкуватися. Він іноді здавався мені занадто черствий і весь час казав, що ті люди не заслуговують такого відношення: «Краще б здоровим давали ці умови, а від тих толку нема». Мені було самотньо і в часи коли це вдавалося, я дивися у вікно свого сусіда. До нього приїжджали друзі теж на візках. Вони

бачили мене і кілька раз через інтернет запрошували до себе. Та я не міг порушити наказів батька. Наш сусід — Сашко був найстарший серед дітей — йому було 15. Він їздив у візку і мав найліпшого друга — глухого, німого та сліпого Петра. Вони часто сиділи разом і іноді крізь тонкі стіни між нашими квартирами я чув, як Саша говорив з тим. Чи швидше сам із собою, бо другий нічого не чув. Вони розробляли якийсь план. Вирішували задачі і складали схеми. Більше то робив Петрик, а другий тільки записував. Я так думав, хоча ніколи не міг зрозуміти як вони спілкуються.

Одного дня. На момент коли мені було 11 і ми сім'єю грали в лотерею.

— І тут цей каліка. — зім'явши у руці наш квиток батько підскочив і пішов до кухні.

— Що, тату? — Не одразу зрозумів я.

— Виграв калясочник наш. Ось що. Везе ж тому нещасному.

Напевно від батька до мене передалася не любов і я подумав зі злістю, що ті гроші не потрібні інваліду. Все одно нічого сам не вміє.

Та всі ми були не праві. Той день став початком нового світу і ці два хлопчаки в майбутньому і стануть директорами «Корпорації».

Олександр просив батька купити безліч, як нам здавалося непотрібних деталей, а той не міг відмовити, бо по закону гроші належали малому. Він цілими тижнями засиджувався до ночі у Петра. Був його очима і збирав ті деталі в якусь схему. Ніхто не знає як так вийшло, бо хлопці то замовчують, та ці діти зібрали шолом, що думки глухонімих копіював на

комп'ютер у вигляді тексту, а через кілька місяців уже й озвучував. Цей пристрій тут же приніс їм славу і гроші, бо розлетівся по світу з неймовірною швидкістю. І це було не єдине відкриття.

Ще через кілька років везунчики змайстрували літаючий інвалідний візок. Це була не просто «каляска», а винахід — трансформер який у рази кращий за автомобілі. Він піднімався над землею. Був компактний та з легкістю перетворювався у закритий футляр, що захищав від холоду чи дощу. Звісно ж влада не могла закривати очі на таких талановитих людей і згодом вони стали найголовнішими постатями не лише України, а й усього світу. Ці двоє робили безліч відкриттів і мали неймовірний вплив на суспільство. Завдяки їх співпраці з американськими вченими виявилось, що розумово відсталі люди насправді мають ще одну додаткову зону у мозку наділену неймовірним потенціалом. В тій частині голови розроблялися схеми новітніх технологій. «Дурники» були найбажанішими співробітниками для всіх компаній, які намагалися випередити наш час. Створювалися нові за будови, які наймали «нездорових» на роботу. Люди з вадами перевернули наші уявлення про світ і стали людьми з привілеями. Більшість компаній наймали на роботу «колясочників» — вони ніколи не запізнювалися — для них не існувало заторів та поганих доріг. Знаходившись в одному місті, вони без проблем літали на роботу до іншого.. Населення почало сходити з розуму — багато хто намагався

себе покалічити, бо літаючий вид транспорту був доступний лише людям, яким дійсно потрібен. З'явився додатковий контроль над суспільством. Майже кожен крок «Здорової» людини був відомий і ми не мали змоги здійснити свої плани. Фізична сила теж була не потрібна. Все робили машини. Ми програвали. Ми не знаходили собі місця у цьому світі.

Я прокинувся. На вулиці 2019 рік. «Оце ж може таке наснитися», подумав собі та підвівшись з ліжка виглянув у вікно, щоб впевнитися, що там не має літаючих візків. Видихнув. Вдягнув штани і вийшов випити кави. Там вже сидів батько. Він завжди ненавидів нашого сусіда — каліку. Той був у інвалідному візку і, як казав батько, забагато створював дискомфорту у нашому під'їзді: То йому ліфта відкрий і допоможи на вулицю виїхати, то купи щось в магазині, то прийди до нього поговорити, бо тому самотньо. Я не міг заспокоїтися: думав, як зараз себе почуває мій сусід — так само як я себе в сні: не знаходить місця в цьому світі.

— Тобі нічого не треба в магазині? Я іду купити щось сусіду і піду провідаю його, — одягаючись тепліше запитав мене батько.

— Можна з тобою до нього піти, — вперше за весь час запропонував я.

— Ти теж бачив цей сон?

Я нічого не відповів, тільки підійшов до нього натягати куртку. Не знаю як так сталося, але того дня помітив, що всі здорові кинулися допомагати тим, хто мав вади здоров'я.

Здогадався, що все то має причину: «Може хтось із людей з привілегіями вже придумав як змусити всіх тієї ночі побачити один і той же сон».

Другий шанс

Ольга Варенко

I

Раз, два, три, тихіше, серденько, тихіше, чотири, п'ять, шість...мама завжди казала, що потрібно рахувати. Глибоко дихати і рахувати до десяти. Сім, вісім...здається, що я зараз втрачу свідомість. Дев'ять...вона кладе руку мені на плече. Десять...

— Ну, що, готовий? – питає мій провідник і штовхає двері до класу.

— Клас, знайомтеся, це Данило Бутенко. Починаючи з сьогоднішнього дня, він буде навчатися разом з нами. А це його куратор-помічник – Ірина Максимівна.

Саме з цих слів почалися мої перші хвилини у класі з дітьми не такими як я.

— Данилко, сідай ось на першу парту, біля хлопчика — заговорила Ірина Максимівна. — Ти все пам'ятаєш, про що ми з тобою говорили?

Я мовчки киваю. Дякувати Богу, що вона це все просто сказала, а не почала показувати на пальцях, як вона зазвичай полюбляє.

Мені незрозуміло нащо так робити? Я ж навіть тієї мови жестів не знаю. Не знадобилося її вивчати. Та вона напевно переплутала мене з кимось, ще з одним своїм підопічним. Це нічого. Я розумію її. Нас багато, а на таку роботу, як ця, мало хто погоджується йти.

Що ж до мене, то я аж до восьми років жив собі і не думав, що може бути якось інакше. Але потім все сталося так швидко, немов у кіно. Страшному кіно. Хвороба, інфекція, ускладнення, майже нічого не чую, операція, настрій приладу, реабілітація, головні болі, психологи, лікарі і п'ять років навчання вдома. Ніяких тобі друзів та звичайного дитинства.

Саме через це довелося відпустити волосся. Ох, скільки ж сварок було через те з мамою. Бо вона вважає, що у хлопчика не може бути таке довге волосся. А для мене — це єдиний спосіб, щоб той слуховий апарат сховати.

Після знайомства мене з усіма, вчителька вийшла разом з Іриною Максимівною, а у класі почався невеличкий гомін. Усі почали обговорювати останні новини та наближення самотійної роботи. Я сів до того хлопця, на вільне місце, ближче до виходу з класу.

— Привіт! Мене Вовка звуть. Нічого собі яке у тебе довжелезне волосся. І нащо воно тільки тобі? — почав знайомство мій сусід, дивлячись на мене з цікавістю та торкаючись рукою «їжака» на голові.

— І нічого воно не «довжелезне», — приснув я. — Просто трохи довше, ніж у інших.

— Ну таке. Слухай...

«Слухай» — ну-ну. Цікаво.

— Слухай, а що з тобою?

— Тобто?

— Ну як би так запитати, щоб не образити тебе? — Вовка добряче замислився. — Нам просто перед тим, як ти до класу зайшов, сказали, що прийде особливий хлопчик. Інвалід. І щоб ми чемно з ним поводитися. Так от я дивлюся на тебе, дивлюся, і наче нічого такого дивного, окрім тієї мочалки на голові, не бачу.

— Я глухий.

— Як так «глухий»? Ти ж все чуєш, що я говорю і відповідаєш нормально. То це ти і мовою жестів можеш?

— Ні. Я її не знаю. Вона мені не знадобилася.

— Фу ти, та ну брешеш! Ніякий ти не глухий!

Докажи краще, якщо так. – Вовка подивився на мене випробовуючим поглядом і намагався навіть ні разу не кліпнути очима.

– Не буду я нічого доводити, – наодріз відмовився я. – І взагалі, давай краще про щось інше поговоримо.

– Агов, люди, чули? Новенький-то брехун виявляється, а ніякий не інвалід.

Вовка майже виліз на стілець і голосив на весь клас так, що усі притихли і звернули увагу на нас.

– Ану-ану, це правда, що він каже, ти прикидаєшся? – запитав величезний хлопчина з останньої партії.

– Мені що, нема чого робити, чи що? – з комом у горлі несподівано для самого себе у мене зірвалося.

Серце починає шалено калатати, у голові дзвенить, я бачу, як той здоровань підходить до мене, відштовхує Вовку з опалілими очима, хапає мене за светра і починає трясти.

– Ще хоча б раз я почує щось подібне у свою сторону в такому тоні, тебе матір рідна не впізнає, – прошипів крізь зуби хлопець. – Чого мовчиш? Відповідай мені! Швидко! Теж мені, інвалід знайшовся.

Про що я думав у ті секунди, поки він трусив мене за комір? Абсолютно ні про що. Я так перелякався, що ще хвилина і я б погодився з мамою, яка казала, що мені занадто рано повертатися у колектив.

Я мовчав.

– Правильно, – відкинув мене здоровань. – Ти – новенький та ще й не зрозуміло, що з тобою не так. А у нас тут свої закони. Якщо хочеш з нами навчатися – сиди мовчки.

Клас схвально загомонів.

Коли повернулася вчителька, нічого як і не було.

Кожен займався своєю справою і був наймилішою дитиною у світі. «Чому вони такі дволикі?» – це питання пульсувало у мене та так і норовило з криком відчаю вирватися назовні.

Озирнувся. Позаду мене сидять десять учнів. Усі охайно вдягнуті, добре взуті. Навчаються у гарній школі, у спеціалізованому класі з математично-економічним ухилом. Тому їх тут так мало. Саме тому серед них знаходжуся і я, бо віддавати мене у великий клас, де повно народу, мама категорично відмовилася. Та і мій лікар разом із куратором, підтримали її.

Так у чому ж проблема цих дітей? Чому вони такі злі до мене?

Може це через те, що у двох дівчаток-близнюків немає мами, а батько постійно працює, і тому вони на максимум завантажені позакласними заняттями, на які їх відводить няня?

Чи може тому, що у трьох з п'яти хлопців батьки – звичайні робітники, які проводять з 8 до 18 на фабриці і навчання у цьому класі їм не по кишені? А у вихідні куди вони разом ходять, так це тільки до обіднього столу і назад до телевізора.

Чи може Вовка такий, бо його як і мене, виховує тільки одна мама? Але її він бачить тільки два рази на рік, на Великдень та у Новий рік, бо вона працює у Польщі, а тут за ним наглядає 80-річна бабуся (чи скоріше він за нею).

А той кремезний хлопець — чудово себе почуває. У нього велика любляча родина, яка вже багато років займається фермерською справою і чекає від хлопця того ж, у майбутньому. А він...а що він? Він – малює, але боїться та соромиться у тому зізнатися. Навіть самому собі. Батько завжди казав, що

малювання — це дитячі забавки, тому маємо те що маємо.

А може тому, що усі інші дівчата у свої 13 років намагаються виглядати, як 25-річні? А вдома їх вчать тому, що виходячи у люди треба «надягати маску» і у ніякому разі не показувати нікому, якою ти є насправді. Для мене це дуже дивно. Може саме через це?

Все це — я дізнався вже згодом, набагато пізніше, а поки, у свій перший день, дивився на них і не розумів.

II

— Здоров, патлатий! Як сам? – першим зустрів мене Вовка.

— Та наче...

— Ага, зрозумів. Тут така справа, ти не міг би пересісти від мене? – трохи збентежено запитав мене Вова.

— Чому? Щось сталося?

— Та ну ти розумієш, тут просто Андрій (той кремезний хлопець)...та неважливо. Пересядь і усе,— почав злитися Вовка. – Пояснювати я йому ще повинен!

— Ну добре, як скажеш. – Нічого не розуміючи, я забрав свої речі і пішов по класу шукати собі вільне місце. Його, як ви вже здогадались, звичайно ж, не було. Хоча воно було, але то був якийсь напів-зламаний стілець, а вільною – тільки половина останньої парти, бо на іншій половині лежали методичні матеріали. Там я і залишився.

— Данило, а тобі добре буде мене чути? – запитала вчителька, коли почала урок і не побачила мене на першій парті.

— Так, дякую, все добре, — збрехав я. Усі озирнулися на мене, а Вовка навіть підморгнув.

Потім була перерва. Обід. Їдальня. Те, що там відбулося, я навіть одразу і не зрозумів. Тільки: «Гей, патлатий!», і не встиг я обізватися, як мені у голову прилетів шматок меду, який у той день давали до млинців. І регіт. Страшений регіт. А потім гул у вухах та нестерпний біль у голові.

Я біг з їдальні до туалету та ледве стримував сльози, які душили мене зсередини.

Ви колись відмивали мед з волосся? Так от я вам скажу, що відмивається він як жуйка. Неймовірно важко. Я одразу згадав, як це у дитячому садочку, одній дівчинці кинули у косу жуйку, так наступного дня вона прийшла вже з короткою зачіскою.

Задзвонив дзвоник і мені з мокрим волоссям треба було бігти на урок.

— Не сиди ти там, сідай краще до мене. Сестра сьогодні захворіла, я сиджу одна, — звернулася до мене сестра-близнючка.

— Ти впевнена? — з недовірою запитав я.

— Так-так, сідай вже швидше, бо зараз урок почнеться, — посміхнулася вона до мене. — До речі, мене Аня звати. А тебе як? Я прослухала.

— Данило.

— Гарне ім'я. Як у короля Данила.

— Дякую, — зашарівся я.

— Давай будемо товаришувати? Я тут майже, окрім сестри, ні з ким не спілкуюся. Вони всі занадто пихаті та дурні. А ти як вважаєш?

— Та я не знаю.

— Дурні-дурні вони. Ти тільки подивися на них. Гидота! Як тільки такими нікчемами можна бути? Правда?

— Напевно, — якось вимушено і невпевнено промимрив я.

— О! Хотіла запитати: а ти хворієш на щось чи що з тобою? А то я, як завжди, прослухала.

— Хворів. Але зараз все добре.

— Чому ж нам тоді сказали вчора, що прийде інвалід?

— Не знаю. Мене таким вважають, напевно. Декілька років тому я втратив слух, але мені потім зробили операцію і тепер я все чую.

— Отакої! — сплеснула у долоні Аня. — Операцію... А що за операцію? Нові вуха пришили? — вона голосна зареготала.

— Та ні, — всміхнувся такому жарту, — ось таку штуківину поставили, — я прибрав своє мокре волосся і показав їй апарат.

— Фу! Ти як той термінатор! Вперше таке бачу.

— Це називається кохлеарна імплантація. Мені цей пристрій імплантували, щоб я знову міг добре чути.

— І це назавжди?

— Напевно, я не знаю точно.

— Так ти особливий виходить, а не інвалід.

Я нічого не відповів. Чи то мені не хотілося сперечатися на цю тему, чи то я вже просто втомився це робити.

Все б нічого, я вже подумав, що знайшов першого друга (хоча я так і про Вовку вчора думав), але цей друг — дівчина. Хоча, краще вже такий, аніж зовсім ніякого.

Ми просиділи ще так два уроки, разом, спілкуючись про все на світі, поки вчителька не бачила: про однокласників, про мій апарат,

про її сестру, про те, як мені подобається знову бути серед дітей, знову про однокласників, і знову...

День минув швидко і я радісний повертався додому. Нарешті все почалося налагоджуватися.

III

Коли я зайшов до класу, був такий гомін, що я ледве міг щось розібрати, знову починала боліти голова. Вчителька, як завжди запізнювалася на урок, тому я пройшов крізь натовп однокласників і сів на вчорашнє місце поряд із Анею, якої ще не було.

За мить мене вже зо всіх сторін обступили і кожен кричав щось на зразок цього:

- Ану, патлатий, хто тут дурний, га?!
- Почекай ти «дурний», ти за «нікчем» не забув?
- Це ми ще й «пихаті»? Ти себе бачив?

Я підняв голову і побачив Аню. Вона стояла позаду усіх і не дивилася нікому в очі. Стояла там, червона, як рак і тупилася у підлогу.

— Тобі тепер тут точно не солодко буде, «термінатор», — прошепотів мені хтось на вухо.

— Після уроків з ним розберемося!

— Підтримую! Головне, щоб не втік тільки, або щоб його «наглядачка» не прийшла невчасно.

— Так куди ж йому тікати, все одно повернеться.

— А я хочу на той апарат ближче подивитися. Моторошно, але цікаво.

Я ж, у свою чергу, теж дивився в одну точку. Кудись між усіма цими оскаженілими від люті «дітьми».

За свої 13 років, а я вже стільки історій від мами, лікарів, психологів, Ірини Максимівни чув, як діти можуть знущатися, дражнити. І не обов'язково тільки таких як я, а взагалі, просто за так.

Мені цього ніколи не зрозуміти. Не знаю, але чому їм завжди потрібно знайти найслабшу ланку та «тикати» у неї, мов у той мурашник палицею?!

Це сюди я так хотів скоріше повернутися? До цих людей?

— Розступіться! – проричав Андрій і схопив мене за потилицю. – То тобі мало було першого дня? Пам'ятаєш, що я тобі сказав, га? Знову мовчиш. Ану швидко відповідай, бо буде гірше!

Раз, два, три, тихіше, серденько, тихіше, чотири, п'ять, шість... рахував у голові, бо здавалося, що я зараз вдавлюся своїм же серцем. Що воно вже у мене не в грудях, а десь у горлі.

Все відбувалося, як у сповільненій зйомці. Я підскочив, відкинув руку, що так міцно мене тримала (звідки тільки сили взялися?), стукнув по парті і крикнув так, що аж самому у голові загуло.

— Ти-и-и-ша! Ніколи б не міг подумати, що після тих років, я знову її захочу. Замовкніть усі нарешті. «Патлатий» кличете? – чи знаєте ви, чому саме мені доводиться носити таку зачіску? Бо хочу, щоб при знайомстві, люди, у першу чергу, звертали увагу на мене, а не на це! – я зібрав волосся і показав усім апарат. – «Термінатор», кажете ви? – та це єдина можливість для мене чути вас! Вас та все, що відбувається навкруги. Це мій другий шанс на нормальне життя, бо перший у мене забрали. Знаєте, скільки разів я питав, чому це сталося саме зі мною? – Тисячі. Тисячі тисяч. Вам цього не зрозуміти. Я був таким, як ви – не розумів. Бо починаєш усвідомлювати та цінити тільки тоді, коли втрачаєш. Я втратив.

Хто з вас кожного ранку, тільки відкривши очі, дякує Богові за те, що ви чуєте? Чуєте, як їздять машини за вікном, як співають птахи? Як ви чуєте, що на кухні мама смажить яєчню і як шваркоче той шматочок масла на пательні? Хто? – вже трохи м'якше я продовжував. – А я дякую. Дякую кожного ранку за мамин сміх і за те, що я все це знову можу чути. Раніше, я про це навіть не замислювався, що звук є у всього, і у вітру, і у листя, і у всього в цьому світі. Зараз я чую, як звучить природа, саме життя. І то є велике щастя для мене, – сльози підступали до горла. – Ось все, що я хотів вам усім сказати. А що стосується тих наклепів, щодо нікчем, дурнів, пихатих, то ви самі чудово знаєте, що це проста провокація. Але то пусте. Кожен чудово розуміє про що я зараз кажу. Я прийшов сюди, щоб спілкуватися з вами і навчатися разом з вами, а не сидіти тихо, і не говорити тільки тоді, коли мені це дозволять зробити. І не для того, щоб виконувати те, що мені буде казати хлопець з останньої партії, і, особливо, не для того, щоб приймати участь у награних ситуаціях та корчити з себе «друга». Аж огидно стає від цього.

Я вилетів з того кабінету, бо ще б трошки і мене б знудило від напруження.

У той день уроки для мене закінчилися, як і на найближчий тиждень. Мені було зле і я пролежав весь цей час вдома. Мав змогу добряче подумати, але як я не намагався, нічого не виходило. Все, що там тоді відбулося і що я говорив – немов у тумані. Не зміг пригадати і половини.

Усього три дні – недовго я витримував...

IV

Завтра — Святого останнього дзвоника. Я провчився у цьому класі дев'ять місяців! Аж самому не віриться, що все це сталося зі мною насправді.

Після моєї «промови» — все змінилося. І для мене, і для оточуючих.

Змінилася сама атмосфера у класі. Чи може так просто випадково співпало, чи то я пройшов якийсь «тест», чи то я так вплинув на них, не знаю.

Не одразу, звичайно. Коли я повернувся, ніхто за мною навіть не розмовляв і не звертав уваги, але з часом, ми «притерлися» один до одного.

І те, як я тепер себе почуваю серед них, і те, як кожен став поводити себе — це незрівнянно з тим, як було на початку.

А ще, моя мама нарешті визнала, що я був правий, коли захотів навчатися у звичайному класі. Все, що відбулося — на краще. Я навчився відстоювати себе. Себе, своє положення у суспільстві.

Вони теж багато чого навчилися, я думаю. Досвід зі мною навчив їх не вішати на людей ярликів та вибудовувати комунікацію з усіма. Я впевнений, що зустрівши не такого, як вони — ніхто вже не буде відводити очі, лякатися, знущатися, дражнитися. А найголовніше — не буде жаліти.

Бо нас, таких як я, нема чого і не треба жаліти. Сталося так як сталося.

Моя історія — не про жалість. Моя історія — про силу духу малої дитини у великому світі.

P.S. І так, забув сказати, я тепер із короткою зачіскою.

Сходи

Людмила Глушко

I

Світло. Багато-багато павутинок світла падає на землю, освічуючи відкритий, пустий поміст. Нижче – темнота. Однак, видніються обриси людини, що стоїть перед тим освітленим помостом. Людина оглядається довкола, хоче ступити вперед до світла, та її рухи скуті, ніби щось її тримає силою. Вона легко ступає назад, вбік, але не вперед. Незважаючи на те, що тут майже пусто, чути якийсь гамір, голоси, шум транспорту, базікання, звуки-звуки-звуки, мільйони звуків, і вони все збільшуються-наростають, збільшуються-наростають. Людина затуляє вуха і безсило сідає на підлогу в темінь...

Чути шум чайника, чийось ходу. Долонею тру обличчя і ще більше занурююся під ковдру...

II

— Значить так. Не гитикати, не йорзатися... Краще взагалі мовчати! Ну, окрім тих випадків, коли тебе щось запитають...

Я сиджу на задньому сидінні авто, мої плечі все більше опускаються вниз, руки стискаються в кулак, хочеться сказати якесь міцне слівце, але я прикушую язика, намагаюся заглушити свій мозок рахуванням від одного до десяти. Мені важко вдається контролювати своє дихання. Негайно треба заспокоїтися, інакше зараз лусну на дрібні шматочки. Або в мене почнеться істерика. І все пропало! Я вже буду не тою. Ну, знаєте, це відчуття, коли поки не знаєш, що тобі потрібно, до чого прагнути, але точно розумієш, чого не хочеш.

Ми під'їжджаємо до округленої будівлі жовтого кольору з білими колонами. Я кілька хвилин зачаровано дивлюся на будівлю, забуваючи свою злість. Яка ж ти прекрасна, Академія!

— Ну що? Пішли? — чую я замислене батьківське. Виходить з машини. Я відчиняю двері, виходжу. Іду. Моя хода нескоординована, трохи похитує, зі сторони здається, що я ледве тримаюся на ногах. Моя голова при кожному кроці мимовільно похитується, інколи різко нахиляється то піднімається голова, руки хаотично рухаються в такт з ходом. Всередині я відчуваю якийсь лоскіт в животі. Однак, як і завжди, я гарно виглядаю, стильно одягнена, у мене чудова зачіска, що пасує мені, й чарівні очі (заспокоюю себе).

Батько підтримує важкі двері і я заходжу в Академію. На вулиці – спека, а тут я чую контрастно прохолоду. Зліва нас зустрічає сивуватий охоронець, прямо на стіні – кам'яний рельєф Петра Могили. Батько щось запитує в охоронця, я в стороні стою, озираюся.

— Чотириста третій кабінет — це значить четвертий поверх... — бубнить собі батько і я беру його за руку перед крутими сходами. Широкі і кам'яні перила виявляються дуже незручні для підтримки і тому я, мало не відриваючи, тримаю батька за руку, але все одно маю враження, що ось-ось скочуся вниз. Ми піднімаємося, піднімаємося, здається, що ці сходи ніколи не закінчаться, а ми все піднімаємося. «Боже, сподіваюся, я зрідка буду ходити цими сходами» — промайнуло в голові. Напевно, бог тоді довго сміявся...

Зрештою, ми дістаємося четвертого поверху. Дихання збивається в нас обох. Опиняємося в безлюдному коридорі. Схвильовано шукаю очима цифру «403», але ніде її не бачу. Через якусь мить з глибини дальнього коридору до нас підходить чоловік, чорнявий, коренастий, невисокого зросту, одягнутий у діловий костюм, з текою під рукою. Він протягує руку батьку, потім — мені.

— Ви на екзамен? Добрий день. Михайло. Радий знайомству! — потискає мені долоню, широко і доброзичливо посміхаючись.

— Ярослава. — розгублено всміхаюся я.

Потім Михайло відмикає ключем двері приміщення, де знаходяться кілька кабінетів. Чоловік відчиняє один з них, на дверях яких написано «403», запрошує мене увійти. Я заходжу, залишаючи батька в коридорі. В кабінеті світло. На стіні висить електрона дошка, поряд стоїть фліпчарт, довгі столи, розташовані квадратом. Сідаю за один із них. До кабінету також заходить рудоволоса, висока, струнка і стильно одягнута жінка. Михайло поважним тоном представляє її як пані Юлію, викладачку, і себе – як завідувача кафедри англійської мови. Сьогодні ми будемо приймати у вас екзамен і одразу ж — менш офіційно, з посмішкою, відчеканюючи кожне слово, — ми перевіримо ваш тест. Тоді Михайло кладе переді мною кілька аркушів паперу.

III

Йду великим коридором до натовпу молодих людей. Гамірно. Навколо чимало міні-групок, по двоє, троє і більше. Вони розмовляють, сміються, жестикулюють. У повітрі витає передчуття свята, новизни, невідомих досі вражень, чогось надзвичайного. Я ловлю на собі зацікавлені погляди, несміливо відвертаю очі.

Одразу заспокоююся, коли бачу вже знайомих дівчат. Одна з них достатньо високого зросту, блискучі, зелені очі, довге, розпущене, світле волосся і агатовий браслет на руці — все це робить схожою її на русалку. Інша низенька, має строгий

вигляд, серйозні, навіть суворі очі, каштанове волосся, що підстрижене під охайне каре. Радісно і з посмішкою підходжу до них, вітаюся.

— А ви не знаєте, нащо нас сюди зібрали, ще й цілий гуманітарний факультет? – збуджено запитую я.

— Не знаю... Може нам розказуватимуть про правила поведінки... — пхикає зі сміхом «русалка». — А може просто хочуть познайомитися. Неважливо. Все одно ми вже тут, ми вступили в найкращий навчальний заклад в Україні, дівчата! Це не може не надихати!

— Так... А ось цікаво, ви напевно в гарних школах навчалися, може гімназії закінчували?

— Ой, я тебе умаляю, Ясь! — з легким докором говорить дівчина з каре. — Ось я закінчила нашу сонницьку гімназію, і що? Одна назва — гімназія! А так ніфіга особливого. Я не відчуваю себе прям генієм.

— А я закінчила звичайну школу... — зітхає «русалка». — Теж нічого особливого.

— А я – спец-інтернат... Теж, таке... — ніби сама до себе проговорюю я.

Помічаємо рух. Бачимо, що прийшла жінка, з темним, довгим, кучерявим волоссям, в короткій, фіолетовій сукні. Вона відмикає двері, відходить, а всі студенти починають дріботіти в сторону входу. Я з дівчатами також просуюся. Зрепштою ми заходимо у велику аудиторію. Хоча ні, це не зовсім аудиторія, скоріше зала. Широкі дві смуги численних стільців з відкидними столиками. На стіні — кілька портретів діячів, що пов'язані з академією. Завіса синього кольору, на якій вгорі написано «Києво-Могилянська Академія». Вона відкриває невелику сцену, де в центрі стоїть трибуна з мікрофоном, трохи далі фліпчарт, а в глибині сцени, на синьому тлі — логотип Академії.

Ми та інші студенти зайняли місця, зацікавлено озираюся довкола. На сцену до трибуни піднімається жінка досить високого зросту. Коротке волосся темного кольору, бліде обличчя, яскраві, крижані очі, класичний чорний костюм. Владним поглядом вона оглядає залу, представляє себе як Ангеліна Петрівна Валенко, провідний спеціаліст і методист факультету гуманітарних наук, а також – хм-хм (кривий усміх) — я ваш найкращий приятель на, принаймні, подальші чотири роки, за будь-якими питаннями щодо навчальних планів, розкладів, гуртожитків для всіх тих, хто з інших міст, ви можете звертатися до мене або до моєї колеги, Світлани Федорівни Кириленко, також методиста ФГН, після зборів прошу не розбігатися, а зібратися цілим курсом і обрати старосту, тепер ми з вами трошки наочно познайомимось, зараз я буду викликати в алфавітному порядку кожного студента або студентку і видаватиму їм документ, що засвідчує...

Далі я нічого не почула, слова Валенко луною розлилися в моїй свідомості, голова опустилася.

...Невеличка зала. Багато людей, багато рядів розташовані буквою «П». Спереду сидять дорослі, вздовж стіни і вікон — переважно діти. Посеред зали на килимі стоять зигзагом святково вбрані діти. Вони розбиті на пари хлопчик-дівчинка, коливаються зі сторони в сторону, виконують різні па руками, часто не синхронно і не в такт під сумно-вальсову музику. Позаду вирізняється найвища постать серед цих танцювальних пар. Це висока, вже не молода, молочнок-сива жінка, яка тримає спереду під руки русяву дівчинку з бантом на голові, розміру власне, як голова дівчинки. Вона незграбно і рвучко коливається туди-сюди, напружена голова з бантом витягується

догори, як у гусака, інколи падаючи різко донизу. Надто зігнуті кисті рук тримають міцно руки жінки. На обличчі — розгубленість, губи розтягуються в по-смішці, але вона виходить якоюсь кривою і наляканою.

Танцюючи-колихаючись, з бентежністю в очах, діти співають, тоненько завиваючи: «сум і радість безмежний у наших серцях, ми рідний садок залишаєм і сльози у нас на очах...». Багато присутніх жінок сидять з мокрими очима. Чоловіки, яких у меншості, мають серйозні, замогильні обличчя. Пісня закінчується. Оплески. Поволі діти різною ходою діти йдуть на свої місця. Дівчинку, що танцювала із жінкою, також проводять на місце. Вона сідає і починає роздивлятися власні руки...

Що? Мені треба виходити? Ні! Я не можу! Я не хочу, щоб на мене дивилися! Я не хочу, щоб мене усі бачили! Звичайно, плакати ніхто не буде, сміятися теж ніхто не буде. Але я боюся, мені страшно бачити ці погляди на собі!

— Лен, Леєн, можеш, будь ласка, вийти за мене! Ну будь ласка! — благально дивлюся на сусідку з каре. — Я не можу, це понад мою силу!

— Ясь, ну мені звичайно не важко, але ти сама маєш вийти... Твоє ім'я називатимуть.

Я нервово мну руки. Міщенко Ярослава Борисівна! Спеціальність — філологія. Мої ноги рвучко піднімають мене з місця, вони тремтять і не дають зібратися докупі. У животі все мліє. Опустивши голову, я іду вперед. Чую оплески. Це мене трошки підбадьорює і я піднімаю погляд. Підіймаюся на сходах до методистки. Бачу суворі, розширені очі Валенко, в них помітне збентеження. Я намагаюся їй посміхнутися, але, напевно, це виходить вимушено. Зі зціпленими

губами вона віддає теку. Тремтячи і смикаючись, я повертаюся на місце. Мені таки хочеться посміхнутися, що я і роблю, якимось само собою.

— Бачиш! А ти боялася. Це не так страшно і не так боляче, скажи? — спокійно говорить Олена. А мене справді накриває хвиля щастя.

Було ще названо багато імен, пролунало багато оплесків. Зрештою, все завершилося. Всі виходять. Я з дівчатами також. Уже в коридорі мене хтось окликав:

— Ярослав!

Я озирнулася. До мене підійшла дівчина. Рудувато-каштанове коротке волосся, великі, зелені, мигдалеподібні очі, веснянки, що вкривали обличчя та шию, одяг в стилі хіпі — все це робило її дуже милою і тендітною.

— Ярослава, так?

— Так. А ти якщо я не помиляюся, Оля? І це я тебе додала на фейсбуці? У тебе ще фотка, на якій ти з віночком... — згадую, примружившись.

— Так, це я. — сміється Оля. — А ти Ярослава і філолог?

— Так, проте, ще варто повчитися на нього, думаю. — розтягнуто говорю я. — У тебе гарний колір волосся.

— О, дякую — так мило-розчулено посміхнулася Оля. — Філолог — це доля. Добре, я тікаю, справи. Побачимося завтра в Актовому.

— А ти не залишишся на виборах старости?

— Та ні, мабуть... Мене чекають. Я б залюбки.

— Ну, тоді до завтра.

Оля біжить вперед поміж студентами, Я їду повільніше. Мені приємно і радісно. Виходжу через арку на плац. Усміхнена, щаслива, трохи збуджена, сповнена очікуваннями на цікаве навчання та пригоди.

IV

Дзвоню в двері. За кілька хвилин мені відчиняє мама. Заходжу в квартиру. Роззуваюся. Вітаємося одне з одним. Мама знімає з мого плеча сумку і ми йдемо у ванну кімнату. Вона питає мене, як я. Клас! Та все добре, мам. З кимось познайомилась? Так, з кількома дівчатами... Ти знаєш, я думаю в мене тут будуть друзі. Я мию руки, мама подає мені рушник, її обличчя зморщується, очі зволожуються, вона ледве видавлює із себе: та все буде нормально... Мамо, ну досить мене й себе жаліти, досить, ну не треба, ну маааа... Я незграбно, рвучко обіймаю її. Ми стоїмо, так довго стоїмо у ванній.

V

Аудиторія. Три ряди довгих столів. Заповнене приміщення дівчатами-студентками, яких все з кожною хвилиною стає більше. Всі дівчата дуже різні. У кожної своя манера спілкування, щось своє. Хтось голосно розмовляє, розмашисто жестикулює. Хтось скептично, мовчки поглядає на всіх довкола. Дехто говорить тихо одне з одним. а дехто — просто читає книгу, хтось електрону, а хтось — паперову. На другому ряду посередині сиджу я. Досить гамірно. Разом із дівчатами обговорюємо щось про чергову серію «Шерлока», хоча сама намагаюся продивитися комедію Арістофана — «Жаби». На столі поряд лежить книга, на якій написано «Антична література». Зрештою я відкриваю її та занурююся в читання на якусь хвилю.

Раптом швидкими кроками в аудиторію заходить літній чоловік, кидаючи «добрийдень». Широке, трохи зморщене чоло, добра, легка посмішка, сиве, коротке волосся, що зачесане назад, довге двобортне

пальто, яке він знімає швидким рухом, і залишається в класичному, світлому костюмі. Чоловік стає за трибуну, ефектно розправляє комірець свого піджака і починає натхненно говорити. Одночасно аудиторія затихає. Сьогодні ми спочатку, як і було домовлено попереднього разу, проведемо з вами семінар, а потім наступної пари я прочитаю вам лекцію... Починається жива дискусія. Викладач ставить питання за, так званою, методичкою. Кожна активна студентка тягне руку, аби її побачили і дали слово. Майже кожену відповідь викладач коментує, ставить навідне питання, зацікавлено дивиться на доповідача.

Я вже довго і несміливо тримаю руку. Викладач нарешті дає мені слово. Помічаю, як раптово змінюється його погляд, як він стає ледь уважним, але водночас обережним, зніяковілим. Я невпевнено себе почуваю, в той час, як відповідаю, однак, коли я бачу на себе таку реакцію, такий погляд, мене ще більше охоплює неспокій, я ще більше жестикулюю, моєму тілу не дуже вдається мене слухатися, враховуючи також язик і голос. В останнього просто зносить дах: мимоволі він зраджує мені, на якусь мить моє горло охоплюють спазми, я відкашлююся і знову продовжую говорити. Мені незручно від такого вигляду і хочеться стати невидимкою. Здається, викладач майже не слухав мене, бо коли я закінчую говорити, він зніяковіло, ніби у повітря, кинув — так, дякую, хто далі? А я відчуваю втому і безсилля, хочу покласти голову на стіл або вийти на повітря — і забутися.

VI

Виходжу з бібліотеки. Сутеніє. Втомлено, але задоволена собою іду повз сад і Староакадемічний корпус. Вдалині чую мелодію годинника і бій — шоста

година. Проходжу крізь арку. Звертаю направо до дороги, однак передумую, повертаю наліво, заходжу в двері, над якими гравійованими літерами написано «Академічна трапезна». Підходжу до вітрини з наїдками, за нею стоїть дівчина в робочій формі. Я замовляю на тацю салат, котлету і компот. І розумію, що не зможу донести свій пізній обід до каси, а потім — до столу.

— Чи не могли б ви мені, будь ласка, віднести тацю до каси... — і додаю із сором'язливою усмішкою. — Буду вам вельми вдячна.

— А ви що, самі не можете? — насмішкувато питає дівчина за вітриною. Мене обурює це зауваження. Збираючись з думками, щоб таке сказати, хтось позаду торкається мене і я чую голос:

— Панянко, можна я вам тут служу?

Я не встигла оглянутися, як одnogрупниця, яскрава брюнетка, елегантно і стильно вдягнута, неслася тацю до каси.

— О, Таня, а я думала, що з групи єдина я ботаню у вечір п'ятниці! — сміюся, розраховуючись на касі.

— Ха-ха! Я теж так думала... Ти з Антоновичів? А я у філологічній зависла. Англійську робила. Наша поназадавала — тьма-тьмуца...

Ми ось так, теревенячи, йдемо до широкого столу під вікном, де стоїть вже таця Тетяни, а також її речі. А на вулиці тим часом повністю темніє...

VII

Разом із двома одnogрупницями, Олею та високою шатенкою з красивими, довгими руками і римським профілем, яку називаємо Христею, заходимо з темної вулиці в метрополітен. На настінному годиннику, що висить над касою, за п'ятнадцять хвилин одинад-

цята. Відносно швидким кроком, я проходжу повз контролера, який пропонує допомогу на ескалаторі. На ходу кидаю — ні, дякую, йду з подругами за потоком людей на ескалатор. Обговорюємо сьогоднішній вечір на Гогольфесті, а також — плани на завтра. Виходячи з ескалатора, ми бачимо, що під'їжджає потяг. Дівчата швидко обіймають мене, прощаються і біжать у вагон, залишивши мене чекати на свій поїзд.

В очі мені трапляється чоловік з лисиною, в сріблястих окулярах, сорочці малинового кольору і, з позбавленими геть смаку, позолоченими ланцюжками на шії та руці. І хоча я не бачу його очей через ті окуляри, та я чітко розумію, на кого вони спрямовані. Однак у мене піднесений настрій і я мимовільно відкидаю думки про незнайомця.

Прибуває поїзд, я сідаю в нього. Проїхавши кілька зупинок, я виходжу, щоб перейти на свою гілку метро. Я йду розслаблено своїм зручним кроком, повз мене проходять швидким, як на мене, темпом люди. Чомусь я повертаю назад голову і — мене пробирає мороз по шкірі. За мною йде той самий чоловік в сріблястих окулярах. Видно, що він прилаштувався під мою ходу і йде за мною. Я відчуваю, як він через окуляри свердлить мене очима. Панікую. Що він хоче? Що робити? Кого кликати? Опиняюся на платформі, спрямовую в кінець. Він іде позаду мене. Перелякано, знервовано, трясучись і смикаючись усім тілом, я починаю підбігати до людей, не знаючи, що говорити. Намагаюся просити допомоги, розказати про «того чоловіка», але через переживання мені зраджує голос, тому я не можу розбірливо щось сказати, пояснити, до того ж, люди, до яких я звертаюся, уникають мене, вони відходять від мене, роблячи вигляд, що не помічають чогось надзвичайного. Нарешті

підходить поїзд. Розгублено я влітаю у вагон. Бачу, як сюди ж, але в інші двері, заходить той чоловік. Одразу мені поступається місцем чорнявий хлопець, який сидів поряд зі своєю супутницею — дівчиною з букетом лілій. Помічаю, що чоловік в окулярах потроху наближається. Перевівши подих, проте так само тремтячи, я звертаюся якомога тихо до дівчини з букетом:

— Я дуже перепрошую.... Але чи не могли б ви мені допомогти? Правда... Чорт! Я не знаю просто до кого звертатися, і тому дуже перепрошую, що звертаюся саме до вас, але той чоловік... Бачите, у малиновій сорочці? Він мене переслідує з Арсенальної!

— Заспокойтеся... Заспокойтеся... Може вам здалося? Ні, ну справді, таке буває! Здалося, — настановним тоном проговорює дівчина.

Тим часом я помічаю, як дивний незнайомець наближається потроху до нас. Я зіщулююся. Починаю тараторити.

— Бачите? Всі люди йшли швидко, а він за мною, повільніше, впав на «хвіст». Я повільно ходжу. Ми можемо разом вийти на метро Харківська? Ви можете мене провести? Нема кому! Я не знаю, що робити!

Дівчина насторожено роздивляється чоловіка. Він став зовсім поруч.

— Ви знаєте цю дівчину? — питає її супутник в «окуляристого». Останній мовчки стинає плечима. — Ні? Що ви хочете? — допитується хлопець. Незнайомець продовжує бути мовчки незворушним.

— Гаразд, ми з вами вийдемо. Нам майже по дорозі... — тихенько каже дівчина. Заспокоююся. Потроху роззнаюємося. Її звати Катя, його — Денис.

Як і домовлялися, виходимо разом. Вийшовши з метро, проходимо під мостом, бачимо, як незнайо-

мець слідує за нами. Катя тримає мене за руку, мене всю тіпає. Проходячи повз майже безлюдну вулицю і зачинений супермаркет, ми знову вбачаємо його по-заду.

— Якийсь хворий... Реально! — говорить Катя, оглядаючись назад. Денис мовчки піднімає з асфальту великий камінь, що ледве вміщається в його досить широку долоню. Проте, вже в арці торгового центру ми втрачаємо його з поля зору. Молода пара, незважаючи на мою готовність їх відпустити, зголошується провести мене впритул до мого під'їзду.

Гаряче подякувавши своїм нічним рятувальникам і попрощавшись з ними, я швидко зайшла в парадне. Тремтячими руками я натиснула кнопку ліфта, потім — відімкнула ключем двері, увійшла в темну квартиру, замкнула за собою двері й повільно опустилися на стілець.

VIII

Велика бібліотека, багато-багато столів. Попід стінами — відкриті шафи, стелажі з книгами. На досить високому помості сидить бібліотекарка, на столі в неї стоїть табличка із жовтим колом, над яким написано «жовтий простір». Сидять студенти за столами. Вони читають, дивляться в монітори, говорять одне з одним чи по телефону — хто що.

Я сиджу в дальньому кутку біля вікна, поволі набираю текст на нетбуці однією рукою. Поряд лежить гора книг, одна з яких — відкрита. Раптом я відчуваю, як хтось мене торкає за плече. Я піднімаю голову — і бачу, як стоїть моя подруга, посміхається. Висока, русяве довге волосся, заплетене назад, завжди тримає спину рівно, сонячна посмішка так пасує до її дзвіноккого, безпосереднього сміху. Одягнута в широку ніжню рожеву лляну сорочку, з торбиною на плечі.

— Ліля!! Привіт! — міцно-міцно обіймаємося. — Сідай! Я така тобі вдячна, що ти прийшла!

— Довго тут уже сидиш-пихтиш? Взагалі багато писати? — питає Ліля, сідаючи поряд.

— Та... Десь з першої... Як завжди: есе на три предмети і диплом.

— Ого! Нормальок! Ти хоч щось їла, дитинко? Я тут принесла нам смачненьке... Бо сама теж з роботи — проговорює Ліля, показуючи мені з торбинки круасани.

— Та я виходила на півгодини перекусити... Давай пару штук і — працювати. Дякую... — сердечно дивлюся я на подругу і їм круасан.

— Все за роботу, у нас обмаль часу! Що писати? — каже Ліля, почекавши кілька хвилин і трохи розповівши про свої справи. Подивившись на екран нетбука, я підсовую його Лілі, потім оглянувши кілька хвилин у книжку, я починаю ритмічно надиктовувати, Ліля — за мною швидко друкувати, набагато швидше, ніж я власноруч...

IX

Аудиторія. Невелика, але компактна. Я завжди дивувалася, як туди можуть вміститися душ 30, а може й більше? Напевно, тому, що тут, окрім двох рядів столів, що розташувалися попід лівою і правою стіною, посередині, вздовж усе приміщення, ще поставили такий собі острів, який можуть «оточити» ще багато людей.

Сьогодні нас зібралося трохи менше — наша дівоча група і викладачі. Душно. Надворі за вікном уже бує літо. Одногрупниця натхненно і блискуче закінчує захищати свій диплом про козацьке фентезі й на черзі за нею я. Запрошується до слова

Ярослава Міщенко — звучить на всю аудиторію. Виходжу, нервую, мене тіпає, але я бачу, зацікавлені, добрі погляди, бачу, як Михайло мені підмогує, бадьоро посміхається. Мене це відпускає. Ну чого нервувати, що мені втрачати? Я така є — хаотична. Але я є! І тут усі такі різні. Чому маю думати, що я не така? І де написано, що всі мають бути саме «такі»? І я починаю виступати так, як я, можу, так, як умію це робити. Так, як є. Є.

Х

Величезна актова зала. Багато-багато світла, що найбільше сконцентроване на сцені, де стоїть трибуна, за якою стоїть Валенко, а поруч — такий величний загалом і такий зворушливий на обличчі — кремезний чоловік, викладач, голова нашої кафедри. Глядацька зала заповнена людьми, переважно святково одягнутими. На перших кількох рядах люди сидять в чорних мантиях, половина з них — також у шапочках.

Я та мої одnogрупниці стоїмо в таких самих мантиях і нас по черзі запрошують на сцену для вручення «диплома ступеня магістра за спеціальністю філологія». Я стою без шапочки, але мене охоплює тремтливий щем. Цей приємний стан дає теплоту і передчуття чогось надзвичайного, прекрасного. Міщенко Ярослава Борисівна! Я піднімаюся по сходах на сцену. Незрозуміло чому, чи кому, махаю рукою. Підходжу до викладача, він говорить «сердечно вітаю», видає диплом і обіймає. Я виходжу зі сцени з іншого боку. І йду. Іду жити. Повноцінно жити.

Літературно-художнє видання

Щастя в тобі...

Антологія інклюзивних творів

Відповідальна за випуск *К. Г. Корсуненко*

Редактор *К. Г. Корсуненко*

Комп'ютерна верстка *К. Г. Корсуненко*

Художнє оформлення *К. Г. Корсуненко*

Підписано до друку 28.02.2019.

Формат 60×90/16

Умов.-друк. арк. 7.0, Обл.-вид. ар. 4,11

Наклад 300 пр.

Видавництво «Книжкова Феєрія»

04209, вул. Героїв Дніпра, 31-б, тел.: 546-77-92

Свідотство про внесення суб'єкта видавничої справи до
Державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджу-
вачів видавничої продукції — серія ДК № 3947 від 15.01.2019